

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

KATEDRA GEOGRAFIE

Daniel VYCHODIL

ČASOPROSTOROVÝ VÝVOJ MĚSTA ŠTERNBERKA

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. RNDr. Zdeněk SZCZYRBA, Ph. D.

Olomouc 2017

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Daniel Vychodil (D14403)

Studijní obor: Učitelství geografie pro SŠ (v kombinaci Základy technických věd a informačních technologií)

Název práce: Časoprostorový vývoj města Šternberka

Title of thesis: Spatio-temporal development of city Šternberk

Vedoucí práce: doc. RNDr. Zdeněk SZCZYRBA, Ph.D.

Rozsah práce: 55 stran

Abstrakt: Bakalářská práce se zaměřuje na analýzu časoprostorového vývoje města Šternberka. Zabývá se především prostorovým a socioekonomickým vývojem města v časových etapách od průmyslové revoluce do současnosti. V práci jsou kromě obsahové analýzy zpracovány kartografické výstupy. Analyzovány jsou tak nejen hlavní aktéři změn urbanizace města, ale rovněž důsledky prostorově-funkční transformace Šternberka.

Klíčová slova: Šternberk, časoprostorový vývoj, industrializace, fyzickogeografická charakteristika, socioekonomická charakteristika

Abstract: This thesis focuses on the analysis of the spatio-temporal development of Šternberk town. It mainly deals with area and socio-economic development of the city in stages, from the Industrial Revolution to the present. The paper, in addition to the content analysis, processes cartographic output. Analyzed are not only the main actors of change of urbanization, but also the spatial-functional transformation Šternberk.

Keywords: Šternberk, spatio-temporal development, industrialization, physical geographical characteristics, socioeconomic characteristics

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Časoprostorový vývoj města Šternberka vypracoval samostatně pod vedením doc. RNDr. Zdeňka Szczyrby, Ph.D. a uvedl veškeré použité literární a odborné zdroje.

V Olomouci 19.4.2017

.....

podpis

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu bakalářské práce doc. RNDr. Zdeňku Szczyrbovi, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady při zpracování daného tématu a své přítelkyni za trpělivost při zpracování práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Daniel VYCHODIL**

Osobní číslo: **D14403**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obory: **Základy technických věd a informačních technologií pro vzdělávání
Geografie**

Název tématu: **Časoprostorový vývoj města Šternberka**

Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je přehledně geograficky zpracovat analýzu časoprostorového vývoje města Šternberk. Autor provede hodnocení prostorového vývoje města v časových etapách do současnosti. Autor se bude soustředit na socioekonomický vývoj města od průmyslové revoluce po současnost. Podmínkou zpracování budou kromě obsahové analýzy také kvalitní kartografické výstupy.

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání

Rozsah pracovní zprávy: 5 000 - 8 000 slov

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Hruška Tvrdý, L. a kol. Industriální město v postindustriální společnosti. 3. díl Komparace měst, Ostrava: ACCENDO Centrum pro vědu a výzkum, o.p.s, 2011.

Kolektiv. Město, region a velké průmyslové zóny. Příloha časopisu Urbanismus a územní rozvoj, č. 1, 2010.

Kuča K. Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 7. díl. Praha, 1998

Lintz G., Müller, B., Finka, M. (eds.). Rise and Decline of Industry in Central and Eastern Europe: A Comparative Study of Cities and Regions in Eleven Countries. 2005.

Mareš, J. Industrializace Československa její klady a zápory. Sborník Československé geografické společnosti, č. 3, sv. 93, 1988, 183-198.

Toušek Václav, Kunc Josef a kol. Ekonomická a sociální geografie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008

a další regionální a odborná literatura

Vedoucí bakalářské práce: doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: 25. října 2016

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2017

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 25. října 2016

OBSAH

1	ÚVOD	8
2	CÍLE PRÁCE A METODIKA	9
3	ČASOPROSTOROVÝ VÝVOJ MĚST: REŠERŠE LITERATURY	10
4	GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA MĚSTA ŠTERNBERK	14
4.1	Fyzickogeografická charakteristika města Šternberk	15
4.2	Socioekonomická charakteristika města Šternberk	17
5	VÝVOJ MĚSTA ŠTERNBERK VLIVEM PRŮMYSLOVÉ REVOLUCE V ETAPÁCH ..	26
5.1	Středověké město (do r. 1800)	26
5.2	Ranně průmyslové město (1801–1880)	28
5.3	Rozvinuté průmyslové město (1881–1948)	29
5.4	Socialistické průmyslové město (1949-1989)	32
5.5	Postprůmyslové město (1990 – současnost)	35
6	ZÁVĚR	38
7	SUMMARY	40
	SEZNAM LITERATURY	41
	PŘÍLOHY	44

1. ÚVOD

Město je, sídelně geograficky vymezený útvar, pro který je charakteristický soubor znaků. Je to především relativní velikost ve srovnání s venkovskými obcemi, vysoká hustota osídlení, kompaktnost a koncentrace zástavby, typická demografická, sociální a profesní struktura obyvatel, kteří obvykle pracují v obchodu, průmyslu, službách a poskytují správní, vzdělávací, obchodní a kulturní služby pro širší okolí. Vývoj města je dlouhodobý proces, který probíhá v etapách a největšího rozmachu dosahuje v souvislosti s rozvojem průmyslu. Nejinak tomu bylo i při vývoji města Šternberka, které procházelo obdobím rozmachu i obdobím útlumu.

Město Šternberk je moravské město v Olomouckém kraji ležící asi 15 km severně od Olomouce na říčce Sitce. Leží na úpatí Nízkého Jeseníku a v současnosti má asi 13,5 tisíce obyvatel. Od roku 2003 se jedná o obec s rozšířenou působností, do jejíhož obvodu spadá celkem 22 obcí. Město Šternberk má bohatou historii, kdy jeho vznik je spjat s mnoha pověstmi a bájemi. Vzniku města předcházelo postavení hradu Šternberk mezi roky 1253 a 1269 šlechticem Zdislavem ze Šternberka. O městu se v písemných pramenech hovoří poprvé v roce 1296. V době předbělohorské patřilo šternberské panství k největším na Moravě. Již v 13. století zde vedla důležitá křižovatka obchodních cest, což platí i v současnosti, kdy je město Šternberk hlavní dopravní tepnou mezi městy Olomouc, Opava, Litovel, Uničov, Bruntál a Rýmařov.

Bakalářská práce se zabývá analýzou časoprostorového vývoje města Šternberka. Soustřeďuje se především na socioekonomický vývoj města od průmyslové revoluce po současnost. Vývoj města vlivem industrializace je obsahem stěžejní kapitoly, ve které jsou zachyceny změny v rozvoji města v jednotlivých etapách. V těchto stěžejních etapách jsou zachyceny změny zástavby, silniční sítě a funkčního využití území. Snahou je tak podat celkový obraz o změně geografické struktury města. Pro snazší představu je text kapitoly doplněn obrazovým materiálem a kartografickými díly v příloze.

2. CÍLE PRÁCE A METODIKA

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je přehledně geograficky zpracovat analýzu časoprostorového vývoje města Šternberk. Zhodnotit prostorový vývoj města v časových etapách až do současnosti. Dílčí cíle spočívají zejména v zaznamenání socioekonomického vývoje města od průmyslové revoluce do současnosti. Jedním z výchozích výsledků bakalářské práce jsou kromě obsahové analýzy také kartografické výstupy.

Geografická analýza zájmového území má za cíl přinést základní informace jak z fyzickogeografického, tak především socioekonomického hlediska, které jsou nezbytné pro další obsah práce. Hlavním zájmem socioekonomické analýzy je hodnocení vývoje obyvatelstva, struktury hospodářství a prostorově funkčních změn.

Cílem práce je kompilát, ve kterém jsou zahrnuty ucelená data o vývoji města.

Metodika

Dle charakteru jednotlivých kapitol bylo použito několik různých metod zpracování. Vzhledem k tématu práce, byly nejvíce uplatňovány rešerše literárních pramenů spojené s analýzou statistických dat a mapových zdrojů. Vhodnými podklady byly zejména publikace, historické a aktuální fotografie použity pro srovnání dobových záznamů se současným stavem. Tvorba kartografických výstupů je realizována v prostředí ArcGIS. Výsledné mapové výstupy prezentují jak prostorový rozvoj města Šternberka, tak změny promítající se do funkční struktury města. Veškeré početní operace, tabulky a grafy byly zhotoveny pomocí tabulkového programu Microsoft Excel a Microsoft Word. Veškeré zdroje jsou uvedeny v závěru práce.

V předkládané práci bylo čerpáno především z regionální literatury zaměřené na vývoj města, z map státního okresního archivu ve Šternberku a statistických údajů uvedených na webových stránkách Českého statistického úřadu. Jednou z nejužitečnějších publikací byly knihy Staré šternberské obrázky (Morav, 2016), Šternberské století 1909 – 2009 (Koudela, 2009) a Šternberské ulice od Vlasty Hlůzové (2016).

3. ČASOPROSTOROVÝ VÝVOJ MĚST: REŠERŠE LITERATURY

Nejdůležitějšími jevy, které ovlivnily rozvoj měst a tím i změnu života obyvatel v minulých stoletích, byly industrializace a průmyslová revoluce, které nastartovaly značný ekonomický růst. Chápaní pojmu industrializace a průmyslové revoluce je obecně v oblasti geografického výzkumu dosti flexibilní a mnohdy se přizpůsobuje výzkumnému záměru. Výzkum vývoje měst představuje v sociální geografii dlouhodobě jedno z nejvíce studovaných témat. Období největšího zájmu odborníků o proces urbanizace korespondoval v historii s významnými změnami v systému osídlení. Podle některých autorů se v současnosti některá města vyspělých států nacházejí v konečné fázi svého vývoje.

Industrializace je definována jako proces, kterým průmyslová činnost získává dominantní postavení v ekonomice států nebo regionů (Johnson a kol., 2000).

Pojem industriální je v češtině používán především jako adjektivum a je shodný s pojmem průmyslový. Lze hovořit o industriálních regionech, industriálních vztazích, industriálním prostředí, industriálních zdrojích, industriální společnosti a bez významového posunu lze v těchto určeních použít i adjektivum průmyslový. V dnešním kontextu rozvíjejí odborné vědění o industriálních zdrojích zejména technické a přírodní vědy. Technika je základním prvkem industriálních zdrojů a technické vědění je založeno na poznatcích přírodních věd (Müller, 2002).

Dle M. Myšky (1995) industrializace představuje změnu ekonomiky, tedy proces, kdy podíl průmyslové výroby významně roste. Projevuje se změnou jednotlivých sektorů na tvorbě sociálního produktu, celkové výši zaměstnanosti a zaměstnanecké struktury.

Jakubec (2007) prohlašuje, že industrializace je kontinuální a dodnes neukončený proces velké civilizační transformace agrární společnosti s převahou obyvatelstva, žijícího na venkově a živící se zemědělstvím, v moderní průmyslovou a konzumní společnost.

V 60. až 80. letech 18. století byl v Anglii poprvé použit pro tovární výrobu spřádací stroj a tkalcovský stav na strojní pohon. Díky této zásadní události můžeme tvrdit, že industrializace začíná právě v anglickém textilním průmyslu. Pohon těchto strojů byl nejdříve na vodu a poté se začal pro pohon používat parní stroj. Výroba strojů pro textilní průmysl a obecně parních strojů se stal a impulzem pro rozkvět strojírenského a hutního průmyslu, těžbu železných rud a uhlí. Rychlejšímu rozvoji pomohla výstavba železnice (Horská, 2002).

Anglická průmyslová revoluce znamenala přechod od řemeslné a manufakturní výroby k výrobě tovární. V Evropě probíhá průmyslová revoluce již od 18. století, zatímco v českých zemích většina autorů datuje tzv. českou průmyslovou revoluci až mezi 20. a 80. léta 19. století. Největšího rozmachu dosáhla kovovýroba, textilní a potravinářský průmysl. Druhá vlna průmyslové revoluce na konci 19. století a začátku 20. století probíhala v oblastech rozvoje vědy a techniky, rozvoje přírodních a humanitních věd (Jakubec, 2007). Mezi největší objevy této doby patří např. dynamit, telefon, žárovka, morseovka, teorie relativity, periodická tabulka prvků, Darwinova teorie o vývoji organismu přirozeným výběrem nebo rozvojem suchozemské i námořní dopravy.

V případě českých zemí neutlumilo hospodářský rozvoj ani dusné politické ovzduší v období Bachova absolutismu (1851 – 1859). V druhé polovině 19. století se české země proměnily v jednu z nejprůmyslovějších oblastí střední Evropy. Značné nerostné bohatství, zejména bohatá ložiska černého uhlí, vysoká hustota obyvatelstva a snad nejhustší železniční síť v Evropě rozhodly o tom, že z Čech se stal průmyslově nejzajímavější region rakouské monarchie objemem i kvalitou výroby srovnatelný s nejrozvinutějšími zeměmi západní Evropy. V českých zemích v té době bylo soustředěno 60 – 70 % veškeré průmyslové výroby rakouského soustátí. Vznikly Vítkovické železářny, Škodova továrna v Plzni nebo např. Měšťanský pivovar. Chloubou českého průmyslu se v té době stávalo cukrovarnictví. Neobyčejně hustá železniční síť spojila českomoravský prostor s Evropou a stejně tak i jednotlivá průmyslová centra v českých zemích. Kromě Prahy se průmyslová výroba koncentrovala na Ostravsko, Kladensko (hutě a těžba uhlí), do Brna (strojírenská výroba), severních Čech (sklářství) a také na jejich severovýchod (textilní výrobky). V závěru 19. století došlo k prudkému industriálnímu rozvoji Podkrušnohoří (uhelné doly, chemická výroba), které bylo ale spojeno s těžkou devastací krajiny (Jindra, 2015).

Jak uvádí M. Hampl (1987), v návaznosti na masový rozvoj industrializace nastávají intenzivní změny v rozmístění obyvatelstva. K dynamickému prohlubování územní nerovnoměrnosti v rozmístění obyvatelstva dochází na území tehdejší republiky až od poloviny 19. století. V předchozích dobách byly změny poměrně malé a jejich koncentrační orientace nebyla dominantní. Zásadní prostorovou změnou v souvislosti s rozvojem průmyslu bylo masové stěhování lidí do měst, tj. urbanizace.

The Dictionary of Human Geography (Johnson a kol., 2000) definuje urbanizaci jako „proces stávání se městským. Představuje proces, kdy dochází k relativní koncentraci obyvatelstva v území do měst“. Rozlišuje tři způsoby pojetí urbanizace, a to v demografickém smyslu, ve vzájemném vztahu se strukturálními změnami vyvolanými rozvojem kapitalismu a ve smyslu behaviorálním.

Van den Berg a kol. (1982) uvádí model vývoje měst z hlediska forem urbanizace. Autoři rozeznávají čtyři základní stádia vývoje měst: urbanizaci, suburbanizaci, desurbanizaci a jako alternativu budoucího vývoje měst rovněž reurbanizaci.

Urbanizace jako první stádium vývoje je vyvolána přebytkem pracovní síly v zemědělských oblastech, poklesem mezd v zemědělství a rozvojem průmyslu ve městech. Tyto skutečnosti podněcují postupně přesun obyvatelstva z venkova do měst. Obyvatelstvo se usazuje především v centrálních oblastech měst, poblíž továren (Van den Berg a kol., 1982).

Stejně jako Van den Berg se problematikou suburbanizace zabývá Ouředníček (2008). *Suburbanizace* je pokračováním vývoje města v průmyslové éře. Začínají se projevat kvalitativní změny především v oblasti bydlení a dopravy. Objevují se automobily a autobusy, budují se nové trasy veřejné dopravy, roste propojenost se zázemím města prostřednictvím vlakových spojení. Následkem zlepšených dopravních možností dochází k přesunu obyvatelstva směrem na okraj města, za zdravějším bydlením. Přesouvá se zároveň i průmyslová výroba do míst, kde nejsou továrny na obtíž a mají stále dobrou dopravní dostupnost.

Třetí stádium vývoje je nazýváno *desurbanizací*. Zde se začínají projevat i nevýhody související především s neúnosným zatížením dopravního systému města. Centrum jako pracoviště se stává stále méně dostupným, snižuje se propustnost dopravní sítě a zvyšují se nároky na parkovací místa. Kanceláře a obchodní plochy nahrazují bydlení, některé služby se stěhují za obyvatelstvem do oblastí za hranicemi města. Pokles počtu obyvatelstva zaznamenává nejen jádrové město, ale rovněž většina předměstí, zatímco původně venkovské oblasti v širším zázemí města se transformují na městská sídla, většinou na úkor přírodního prostředí a zemědělské půdy (Van den Berg a kol., 1982).

Jako alternativu k procesu desurbanizace nabízí Van den Berg a kol. (1982) koncept *reurbanizace*, který je spojen především se snahou politické reprezentace o znovuoživení center

velkých měst. K tomu slouží programy na zlepšení image města, rehabilitace obytného prostředí, zlepšení dopravní situace, vytváření pěších zón a vylepšení sociální infrastruktury.

Při pokusu definovat město, zjistíme, že podstatně větší problém nastává při definování města, než při definování přístupů, jak bychom ho měli studovat. V zásadě musíme konstatovat, že neexistuje žádná univerzální definice města. Město je specifickým prototypem sídla, stejně jako obec, je však vývojově vyšší a kvalitativně a kvantitativně rozdílné. Variabilitu možných definic města ukazuje například Mayer (1971). Naopak Saunders (1981) rozděluje definice města do dvou podskupin. První skupina považuje města za historickou entitu definovatelnou pouze pro určité území a kulturní kontext. Představitelem tohoto názoru je například Max Weber, jeden ze zakladatelů sociální vědy, který vytvořil konstrukci ideálního typu města, kterou považoval za platnou pro středověké evropské město.

„Pro vytvoření plnohodnotné městské společnosti a osídlení, musí být zřejmá relativní převaha obchodně komerčních vztahů v osídlení jako celku. Středověké město se vyznačuje následujícími rysy: opevnění, trh, vlastní soud, alespoň částečná samostatnost a správa úřady, na jejichž volbě se účastní měšťané“ (Weber, 1966)

Druhý názor klade důraz na historicitu městských sídel. Považuje za možné definovat určité znaky a formy, které jsou v čase sice modifikovány, ale lze je považovat za obecné pro všechna města. Zastáncem tohoto názoru je například L. Mumford (1961).

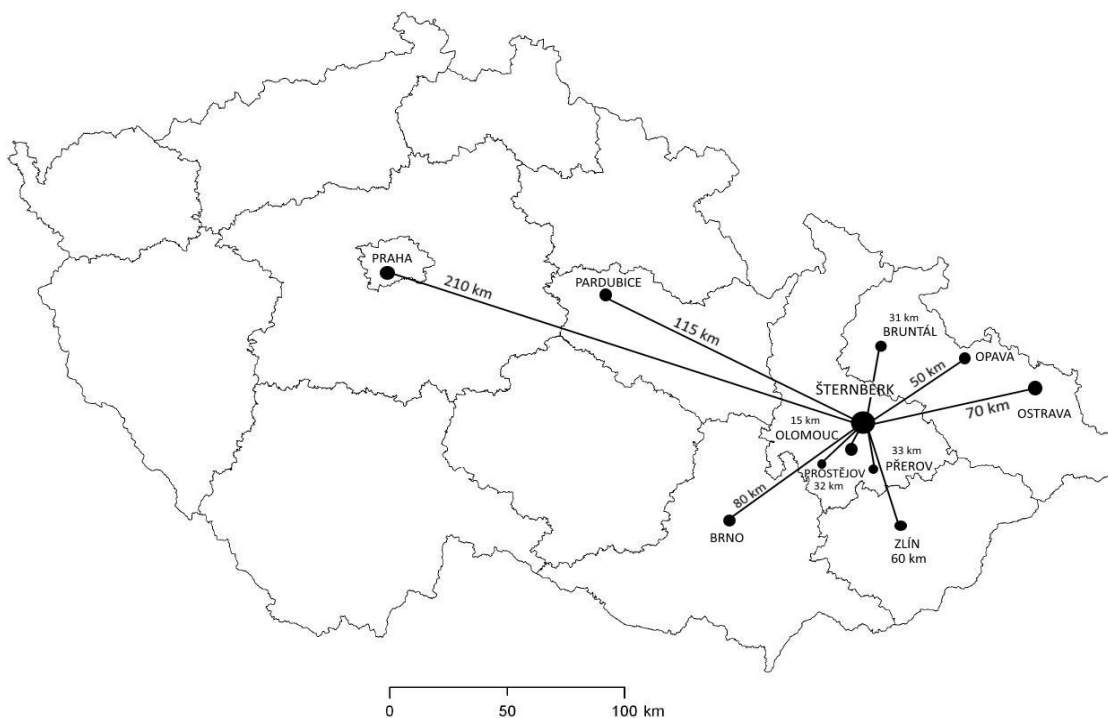
4. GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA ŠTERNBERKA

Město Šternberk leží v Olomouckém kraji v okrese Olomouc, asi 15 km severně od města Olomouc. Nachází se na úpatí Nízkého Jeseníku v nadmořské výšce 268 m n. m. Ke dni 1. 1. 2017 zde žilo 13 599 obyvatel. K městu Šternberk patří místní části Dalov, Krakořice, Těšíkov, Chabičov. Polohu města Šternberk znázorňuje obr. č. 1.

Vzhledem k blízké poloze Olomouce je Šternberk důležitým dopravním uzlem na křižovatce silnic I. a II. třídy, mezi městy Olomouc, Opava, Litovel, Uničov, Bruntál a Rýmařov. Šternberk leží také na železniční spojnici Olomouc – Jeseník – Krnov. Ve městě je vlakové nádraží s přilehlým nově vybudovaným autobusovým nádražím, menší autobusové nádraží se také nachází na ul. Dvorská. Městská hromadná doprava je zajištěna projíždějícími spoji nikoliv samostatnými linkami MHD, spoje jsou směřovány na Olomouc, Rýmařov, Opavu, Litovel a Uničov. V posledních letech klade město velký důraz na rozvoj cyklistické dopravy, zejména budováním cyklistických a smíšených stezek. Za zmínku stojí cyklostezka „Hvězdná“, která spojuje Šternberk přímo s Olomoucí.

Zeměpisné souřadnice města jsou 49.7318594N, 17.3016911E a to konkrétně zaměřené na jednu z dominant města a to kostel Zvěstování Panny Marie, jehož dvě věže mají výšku 60m.

Obrázek č. 1: Poloha města Šternberka v rámci ČR.



Zdroj: <http://www.czechtopy100.cz>, vlastní úpravy

4.1 Fyzickogeografická charakteristika města Šternberka

Geologické poměry

Pohoří Nízký Jeseník je jedním z nejstarších geologických celků střední Evropy. Rozprostírá se východně od Hrubého Jeseníku. Na jihu sousedí s Hornomoravským úvalem a na severu se Slezskou nížinou. Oblast na východě uzavírá Moravská brána společně s Ostravskou pánví. Celek Nízkého Jeseníku je tvořen především prvohorními, kulmskými sedimentovanými horninami, slepenci, drobami a břidlicemi. Tento kulmský masiv spočívá na devonském základě předchozích sedimentů a vulkanitů, které vznikly intenzivní sopečnou činností na dně devonského moře. Konkrétně se jedná o střídání drob, prachovců a břidlic hornobenešovského a andělsko-horského souvrství (S a SZ část regionu). Hornomoravský úval je tvořen sníženinou, kterou vyplňují pliocenní sedimenty a kvartérní náplavy řek. Podrobně se jedná o spraše, sprašové hlíny a proluvialní písčitohlinité štěrky. Podél vodních toků jsou uloženy fluvialní sedimenty kvartérního stáří (Nizkyjesenik.cz, 2007).

Geomorfologické členění

Pohoří Nízký Jeseník patří do Krkonoško-jesenické soustavy, a skládá se z těchto geomorfologických podcelků: Brantická vrchovina, Bruntálská vrchovina, Domašovská vrchovina, Oderské vrchy, Slunečná vrchovina, Stěbořická vrchovina, Vítkovská vrchovina a Tršická pahorkatina. Jedná se o plochou vrchovinu s průměrnou výškou 400 - 600 metrů. Nejvyšší, západní část Nízkého Jeseníku dosahuje 800 m n. m., což je nadmořská výška nejvyššího vrcholu celého pohoří – Slunečné. V průběhu třetihor byl v důsledku horotvorných procesů Nízký Jeseník vyzdvižen, zatímco oblast Hornomoravského úvalu se propadla. V zemské kůře tímto způsobem vznikly zlomy, které umožnily výskyt nejmladších sopek v ČR. Z nich jmenujme např. Uhlířský vrch, Venušinu sopku nebo Velkého Roudného.

Hornomoravský úval je geomorfologickým celkem, který se nachází v geomorfologické oblasti Vněkarpatských sníženin. Přirozenou osou úvalu je tok řeky Moravy. Jeho nejvyšší bod měří 345 m. Hornomoravský úval se dále člení na tyto čtyři podcelky: Prostějovská pahorkatina, Středomoravská niva, Holešovská plošina a Uničovská plošina (Demek, et al., 2006).

Hydrologické poměry

Celým územním obvodem Šternberk protéká řeka Sítka, která pramení cca 5 km od obce Huzová. Poněvadž se celé území ORP Šternberk nachází na úpatí Nízkého Jeseníku, tečou všechny vodní toky od severu k jihu a vlévají se do řeky Oskavy, která je levostranným přítokem Moravy. Vodními toky na území ORP Šternberk jsou: Aleš, Grygava, Kamínka, Rybný potok, Říčí, Teplička a Zlatý potok. Přímo do Moravy se vlévá Trusovický potok, který s sebou odvádí tok Dalovského potoka a Domašovky. V povodí Trusovického potoka se nachází veřejně dostupný pramen železité Těšíkovské kyselky. V Moravském Berouně - Ondrášově, se na této řece stáčí známá Ondrášovská kyselka. Řeka Bystřice se v Olomouci vlévá do Moravy jako jeden z jejích levostranných přítoků (Edpp.cz, 2010).

Klimatické poměry

Ve zkoumaném území můžeme pozorovat celkem pět klimatických oblastí. Největší plocha připadá na teplé oblasti T2 a T4 v rámci Hornomoravského úvalu. Zde je nejnižší nadmořská výška celého obvodu, a to 250 m n. m. V těchto klimatických oblastech leží obce Babice, Hnojice, Komárov, Lužice, Mladějovice, Řídeč, Strukov, Štarnov a Žerotín. Směrem na sever a severovýchod se teplá oblast mění v mírně teplou oblast MT 5 a MT 7. V těchto oblastech leží město Šternberk, dále obce Domašov u Šternberka, Hlásnice, Horní Loděnice a Mutkov. Chladná oblast CH 7, která zaujímá území s nejvyšší nadmořskou výškou 707 m n. m., je situována na území obcí Domašov nad Bystřicí, Hraničné Petrovice, Huzová, Moravský Beroun, Norberčany (QUITT, 1971).

Půdní poměry

Šternberk spadá do dvou biogeografických regionů, a to do Nízkojesenického bioregionu a Litovelského bioregionu. Nízkojesenický bioregion je specifický tektonicky zdviženým reliéfem, relativně chladným podnebím, dobře dotovaným srážkami, poměrně bohatou flórou, s četnými oreofyty. Rostou zde převážně květnaté bučiny, podmáčené smrčiny a na svazích suťové lesy. Z hlediska půd převažují typické kambizemě a kyselé typické kambizemě. Litovelský bioregion se vyznačuje typickou nivou řeky Moravy a azonální biotou komplexu lužních lesů. Na oglejených sedimentech mimo říční nivu se nacházejí hygrolilní typy dubohabřin. Reliéf je typický náplavovými kužely a je pokrytý převážně sprašovými hlínami. Má charakteristický ráz roviny s výškovou členitostí do 30 m. V bioregionu převažují glejové fluvizemě. Mimo nivu se vyskytují hnědozemě a pseudoglejové luvizemě. Z hlediska bioty převažuje v oblasti kulturní step s běžnou faunou (Culek, 1996).

4.2 Socioekonomická charakteristika města Šternberka

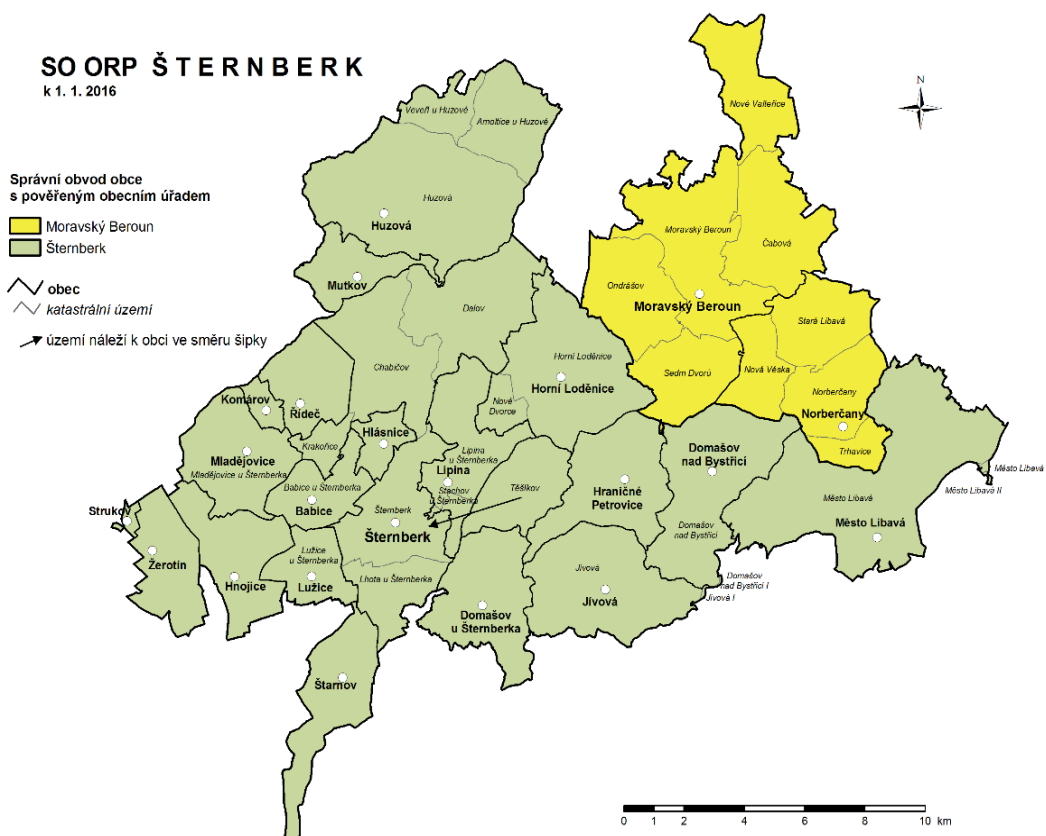
Správní vývoj města Šternberka

Od roku 2003 se jedná o obec s rozšířenou působností, do jejíhož obvodu spadá celkem 22 obcí, z toho města Šternberk a Moravský Beroun a dále pak 20 obcí v blízkém okolí. Od 1. 1. 2005 došlo ke změně hranic krajů a z Moravskoslezského kraje se město Moravský Beroun a obce Huzová a Norberčany staly součástí Olomouckého kraje a správního obvodu obce s rozšířenou působností města Šternberk. Tímto krokem došlo také k tomu, že obvod města, který byl do té doby shodný s obvodem obce s pověřeným obecním úřadem, se rozdělil na dva obvody s pověřeným obecním úřadem. Tato změna znamenala nárůst činnosti ve všech oborech výkonu přenesené působnosti, protože došlo nejen k nárůstu počtu obyvatel obvodu z 19 695 na 24 021 (stav k 1. 1. 2016), ale došlo také ke zvětšení obvodu města v hornaté a lesnaté krajině.

Správní obvod je tedy rozdělen do dvou obvodů pověřených obecních úřadů dle obr. 2 Správní obvod ORP Šternberk. Obvod pověřeného Městského úřadu Šternberk, ve kterém žije přibližně 20 000 obyvatel, tvoří město Šternberk a 19 obcí: Babice, Domašov nad Bystřicí, Domašov u Šternberka, Hlásnice, Hnojice, Horní Loděnice, Hraničné Petrovice, Huzová (místní části Veveří, Arnoltice), Jívová, Lipina, Lužice, Komárov, Město Libavá (místní část Heroltovice), Mutkov, Řídeč, Strukov, Štarnov, Šternberk (místní části Dalov, Chabičov, Krakořice, Těšíkov), Žerotín. Druhým obvodem je pověřený Městský úřad Moravský Beroun, ve kterém žije cca 3 700 obyvatel. Tvoří ho město Moravský Beroun (místní části Čabová, Nové Valteřice, Ondrášov, Sedm Dvorů) a obec Norberčany (místní části Nová Véska, Stará Libavá a Trhavice).

Většina výše jmenovaných místních částí má venkovský charakter. Není zde dostatečně rozvinut průmysl, převládá zemědělský sektor. Správní území Šternberka sousedí na severovýchodě s Moravskoslezským krajem, na jihu se správním územím Olomouc a na západě se správními územími Uničov a Litovel.

Obrázek č. 2: Správní obvod ORP Šternberk.



Zdroj: <http://www.smocr.cz>

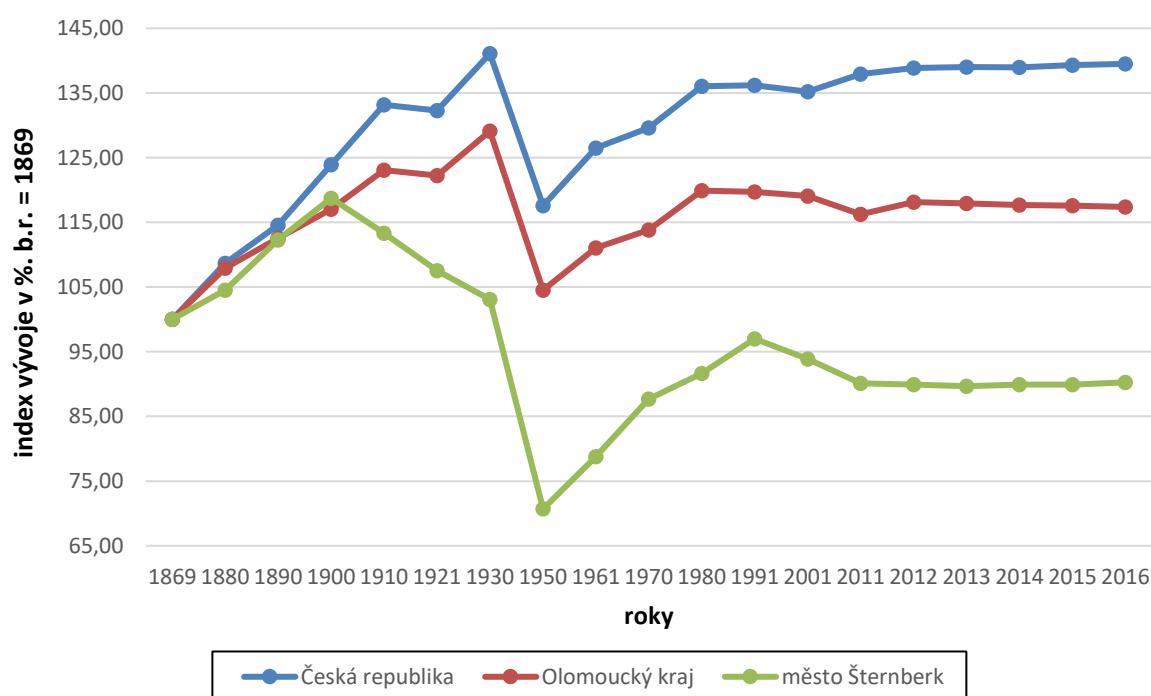
Obyvatelstvo města Šternberka

Město Šternberk k 1.1.2017 obývá 13 599 osob, z toho je produktivní složka obyvatelstva zastoupena 65,85%, což je srovnatelná hodnota s krajským průměrem a celou ČR.

Vývoj populace města Šternberka ve srovnání s Olomouckým krajem a celou Českou republikou v období 1869 až 2016 znázorňuje pomocí bazického indexu obr. č. 3. Konkrétní data potřebná k sestavení tohoto grafu jsou uvedena v Příloze č. 1. Olomoucký kraj s Českou republikou má doposud velice podobný vývoj populace. Město Šternberk se oproti těmto sledovaným územím liší v poklesu počtu populace již od roku 1910, což můžeme přičítat první světové válce. Ovšem největší pokles populace ve všech oblastech byl zaznamenán v 30. až 50. letech 20. století. Hlavním důvodem byl celorepublikový pokles populace způsobený druhou světovou válkou. V roce 1950 dosáhl počet obyvatel města Šternberka svého minima, a to 10 652 obyvatel. Rozdíl mezi maximem, které bylo dosaženo v roce 1900, činil 7 238 obyvatel.

Z obr. č. 3 lze vyčíst, že mezi lety 1950 až 1991 se počet obyvatel zvyšoval, ovšem po tomto roce do roku 2011 počet obyvatel výrazně poklesl a to o 1037 osob. Jedním z důvodů úbytku obyvatel byl vyšší počet úmrtí než nově narozených. Ovšem hlavním důvodem poklesu byla migrace. Největší odliv obyvatel v tomto období zaznamenalo město Šternberk v letech 1992 až 1994 a v letech 2001 až 2005, jak je uvedeno v Příloze č.2. Od roku 2011 dochází pouze k nepatrnému přirozenému úbytku či přírůstku obyvatel.

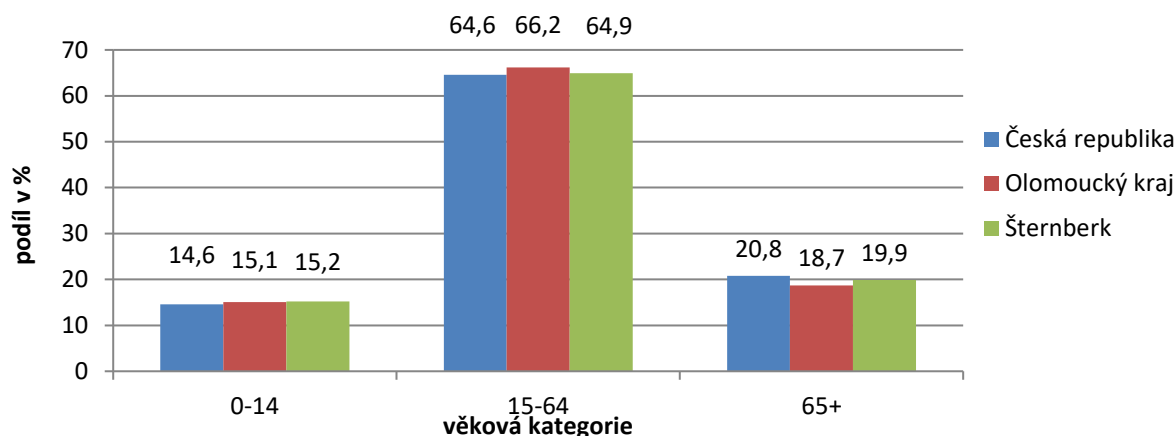
Obrázek č. 3: Srovnání vývoje populace města Šternberka, Olomouckého kraje a ČR v období 1869 – 2016.



Zdroj: <https://www.czso.cz>

Největší podíl celkové populace města Šternberka, tedy 64,9 %, tvoří produktivní obyvatelstvo. Ve srovnání s celou Českou republikou je podíl o něco vyšší, ovšem v porovnání s Olomouckým krajem je podíl produktivní populace nižší. Naopak je tomu při porovnání podílu poproduktivní složky obyvatelstva, ta pro město Šternberk činí 19,9 % a je nižší než poproduktivní složka obyvatelstva České republiky a vyšší než složka Olomouckého kraje. Co se týče podílu předproduktivního obyvatelstva, v této oblasti má město Šternberk převahu před ostatními sledovanými územními jednotkami. Zastoupení hlavních věkových skupin města Šternberka v porovnání s Olomouckým krajem a Českou republikou je uvedeno v obr. č. 4.

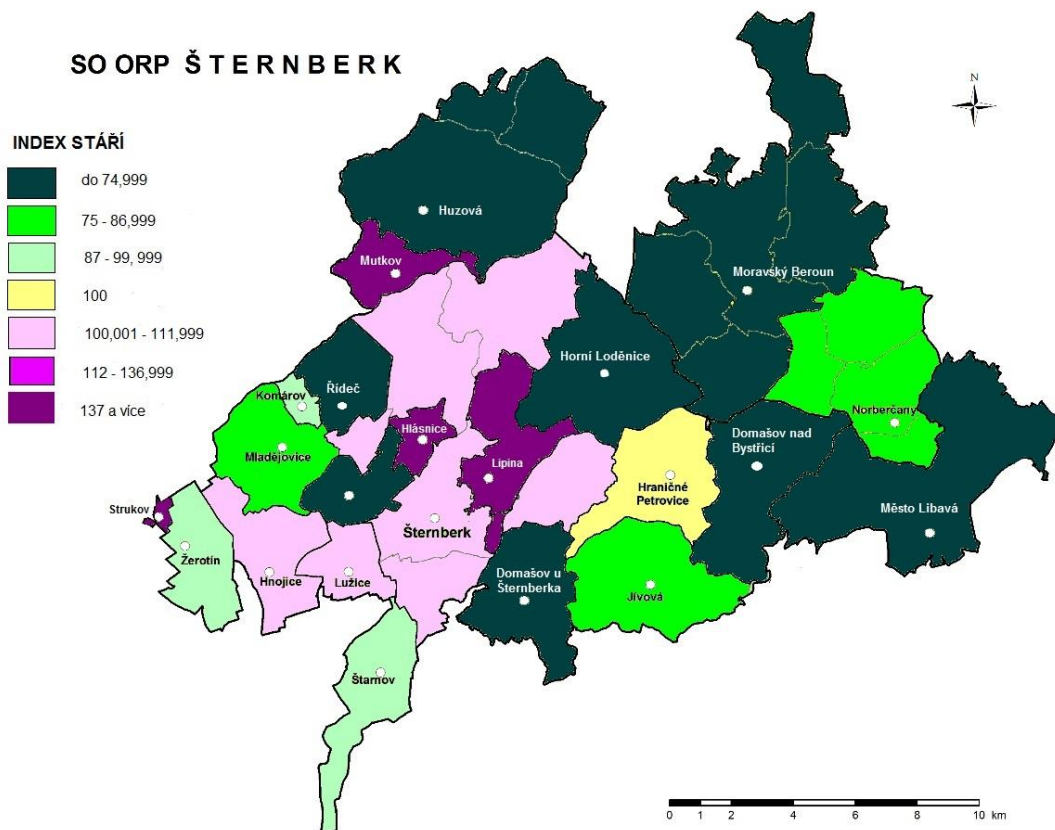
Obrázek 4: Zastoupení hlavních věkových skupin města Šternberka, Olomouckého kraje a ČR k 1.7.2015.



Zdroj: <https://www.czso.cz>, vlastní zpracování

Na obr. č. 5 je uveden index stáří obyvatel v obcích v celém ORP Šternberk k 31. 12. 2003, který uvádí poměr počtu obyvatel ve věku nad 65 let s počtem obyvatel ve věku do 14 let. Vývoj věkové struktury ve městě Šternberk se vyznačuje mírným stárnutím populace, kdy průměrný věk v roce 2015 činil 42,5 let což je více než průměrný věk za celou Českou republiku.

Obrázek 5: Index stáří obyvatel v SO ORP Šternberk (k 31. 12. 2003).



Zdroj: www.czso.cz, vlastní zpracování

Průmysl

Nejvýznamnějším průmyslovým odvětvím bylo ve Šternberku od 18. století textilnictví, které mělo v této oblasti silnou tradici. Od roku 1910 zde bylo provozováno 13 tkalcoven, které daly podnět i ke vzniku ulice Tkalcovská. Díky rozvoji textilního průmyslu se zvyšovalo bohatství šternberských měšťanů, které vyvolalo stavební rozvoj města. Od 80. let 18. století začala okolo jádra města vyrůstat nová předměstí.

Po skončení druhé světové války bylo ve Šternberku zhruba 90 % německy mluvících občanů, z nichž většina z nich byla v průběhu následujících dvou let odsunuta do Německa. V této době došlo díky politickému vlivu a negativním zásahům do ekonomiky k přerušení přirozeného vývoje. Byly zde zlikvidovány soukromé firmy a byl odtud odstraněn doposud tradiční textilní průmysl. Lehký průmysl ve městě zůstal a prosperoval. Příkladem je dřevařská továrna Delta, nábytkářské UP závody či výroba hodin v továrně Chronotechna, která byla v roce 1947 zřízena na místě zrušené tabákové továrny. Významným podnikem v této době byl rovněž Vojenský opravárenský závod, založen 1951. K novým závodům patřila Ševčíkova továrna na výrobu šicích strojů. Tab. č. 1. uvádí přehled významných podniků minulosti města Šternberka.

Tabulka č. 1: Významné podniky minulosti města Šternberka.

podnik	odvětví	datum vzniku	datum zániku	počet zaměstnanců
Chronotechna	přesné strojírenství	1946	1997	2100
Státní tabáková továrna	výroba tabákových výrobků	1872	1939	1564
Göger-Mikulaschek	výroba textilií	1844	1944	350
Homma	výroba textilií	1850	1948*	100
Heeg-Friedmann	výroba textilií	1852	1948*	54

*v roce 1948 sloučeny ve Slezské bavlnářské závody

Zdroj: Bartoš, 1972, www.sternberk.org

Po roce 1989 byl Vojenský opravárenský závod přejmenován na Vojenský opravárenský podnik 026 Šternberk. Jeho úkolem bylo zabezpečovat opravy pásových obrněných transportérů a bojových vozidel pěchoty všech modifikací. V říjnu 2005 činil počet zaměstnanců podniku 780 osob. Od roku 2012 si část VOP-026 Šternberk pronajala společnost EXCALIBUR ARMY s.r.o. a v roce 2013 tato společnost kupuje celý výrobní podnik. Nabízí mnoho typů vojenských vozidel, zbraňových systémů a munice, k nimž zabezpečuje kompletní

servis, munici, opravy i modernizace. Dnes představuje EXCALIBUR ARMY s.r.o. jednoho z největších zaměstnavatelů v celém správním obvodu ORP Šternberk.

V roce 1995 vstoupila akciová společnost Chronotechna s německým hodinářským podnikem Europa v Sendenu do společného podniku EUTECH akciová společnost. Po ukončení výroby budíků v r. 2001 se akciová společnost EUTECH zabývá výrobou dílů pro jemnou mechaniku, velkoobchodem časoměrné techniky, prodejem elektrické energie, ale především pronájmem nebytových prostor a správou celého podnikatelského areálu. Bývalý areál šternberské Chronotechny zaujímá plochu s výměrou 10 ha viz obr. 6. Dnes v areálu EUTECH ve Šternberku pracuje 62 zaměstnanců (EUTECH.cz, 2013). Očíslované objekty jsou v současné době určeny k pronájmu.

Obrázek č. 6: Průmyslový komerční areál Eutech a.s. v současnosti.



Zdroj: <http://www.eutech.cz>

Další významným průmyslovým podnikem, který na území Šternberka po roce 1989 vznikl, je Třidič, s.r.o. Tato společnost v současné době dává práci 450 zaměstnancům z regionu. Firma vznikla v roce 2001 v areálu bývalého strojírenského komplexu ve Šternberku ul. Pískoviště. V současné době se výrobní program firmy orientuje na výrobu mobilních třídících a drtících strojů značky Keestrack, které prodává do celého světa. Stroje se používají na práci v kamenolomech, pískovnách, povrchových dolech, ale i na recyklaci odpadu a revitalizaci krajiny (Tridic.sluzby.cz, 2006).

V roce 1999 na prostranství mezi hlavními tahy na Uničov a Litovel vybudovala výrobní závod společnost Invensys Appliance Controls, s. r. o. zabývající se výrobou a prodejem termoregulačních zařízení. Konkrétně se jedná o výrobu chladicího, větracího a klimatizačního zařízení. V současné době tento závod vlastní společnost Robertshaw s.r.o., což je globální inženýrská a výrobní společnost nabízející produkty značek ROBERTSHAW, RANCO a PARAGON. Podobně jako její předchůdce dodává regulační techniku pro chlazení a vytápění, vodní, plynové a tlakové ventily atd. pro domácí spotřebiče i komerční zařízení. Ve Šternberku zaměstnává okolo 300 lidí. A představuje zde jednoho z mála zahraničních investorů (ROBERTSHAW.COM, 2013).

Tabulka č. 2: Současní největší průmysloví zaměstnavatelé ve městě Šternberku k 1.3.2017.

podnik	odvětví	aktuální počet
Robertshaw s.r.o.	Zpracovatelský průmysl - Výroba strojů a zařízení	450
Třidič s.r.o.	Zpracovatelský průmysl - Výroba konstrukčních kovových výrobků	450
Excalibur Army spol. s.r.o.	Zpracovatelský průmysl – výroba zbraní	390
EUTECH a.s.	Zpracovatelský průmysl – úprava kovů, obrábění	62

Zdroj: Vlastní zpracování.

Služby

V oblasti služeb působí hned po průmyslu nejvíce ekonomicky aktivních obyvatel Šternberka. Jedná se zejména o oblasti školství, zdravotnictví, veřejné správy.

Ve městě se nachází tři dvoustupňové základní školy, součástí škol jsou i školní jídelny a družiny. V rámci základního vzdělání funguje ve Šternberku ještě zvláštní škola a speciální základní škola. Město Šternberk zřizuje jako své příspěvkové organizace také dvě mateřské školy, jsou jimi Mateřská škola Komenského 44, Šternberk, p. o. a Mateřská škola Nádražní 7, Šternberk, p. o. V současné době je z důvodu plánované rekonstrukce uzavřeno jedno pracoviště MŠ Nádražní, proto aktuálně pro školní rok 2017/2018 je kapacita šternberských mateřských škol 411 dětí v 16 třídách. Mezi střední školy ve Šternberku patří Gymnázium Šternberk, které bylo založeno v roce 1935 a Střední odborné učiliště strojírenské a lesnické Šternberk. V rámci volnočasových aktivit, zde najdeme Dům dětí a mládeže, Základní uměleckou školu (Šternberk.eu, 2012).

V oblasti zdravotnictví ve městě najdeme Psychiatrickou léčebnu Šternberk (Plstbk.cz, 2013), která se pyšní dlouhou tradicí, zahájení provozu r. 1892 a díky tomu je jedna z největších v ČR, jedná se aktuálně o největšího zaměstnavatele ve městě. Dále pak Nemocnici Šternberk, která ve městě funguje od roku 1913, v současné době je členem skupiny AGEL (Nemocnicesternberk.agel.cz, 20017). V oblasti sociálních služeb působí ve Šternberku Vincentinum (Vincentinum.cz, 2008), které tyto služby poskytuje pro děti, mládež, dospělé a seniory s mentálním nebo kombinovaným postižením. U těchto organizací jsou specifikovány počty zaměstnanců v tab. č. 3. Největší zaměstnavatelé ve městě Šternberku v oblasti služeb.

Tabulka č. 3: Největší zaměstnavatelé ve městě Šternberk v oblasti služeb k 1.3.2017.

podnik	odvětví	aktuální počet zaměstnanců
Psychiatrická léčebna	Zdravotní a sociální péče	503
Nemocnice Šternberk	Zdravotní a sociální péče	380
Vincentinum, p.o.	Zdravotní a sociální péče	135
Městský úřad Šternberk	Veřejná správa	134 včetně zaměstnanců MP

Zdroj: Vlastní zpracování.

Odvětvová ekonomická struktura města Šternberka

Aktuální míra nezaměstnanosti k 31.12.2016 je dle informací Úřadu práce Šternberk 6,24%. Což je o 1,05 % vyšší než průměr v ČR a v porovnání s Olomouckým krajem se jedná o rozdíl 0,3%, jak je uvedeno v tabulce č. 4. Největší míra nezaměstnanosti v SO ORP bývá obvykle v menších obcích severně od Šternberka, jako je například Mutkov apod. Nejnížší pak v obcích blízko Olomouce, jako je například Šternov.

Tabulka č. 4: Podíl nezaměstnaných osob ve městě Šternberk, Olomouckém kraji a ČR k datu 31.12.2016.

oblast	podíl nezaměstnaných osob %		
	muži	ženy	celkem
Česká republika	5,09	5,28	5,19
Olomoucký kraj	6,09	5,78	5,94
Šternberk	6,78	5,67	6,24

Zdroj: <https://www.czso.cz>

V tab. č. 5. jsou uvedeny ekonomické subjekty podle kategorie počtu zaměstnanců ve Šternberku k 31. 12. 2014. Největší kategorií jsou ekonomické subjekty s jedním až devíti zaměstnanci. Do kategorie 500 – 999 zaměstnanců spadá pouze jedna společnost a to Psychiatrická léčebna, která je se svým počtem 503 zaměstnanců největším zaměstnavatelem ve Šternberku.

Tabulka č. 5: Ekonomické subjekty podle počtu zaměstnanců k 31.12.2014 ve Šternberku.

Velikostní kategorie dle počtu zaměstnanců	Šternberk
1 – 9	339
10 – 49	63
50 – 249	14
250 – 499	3
500 – 999	1
Celkem	420

Zdroj: <https://www.czso.cz>

V samostatné příloze č. 3 je znázorněno rozdělení ekonomických subjektů podle převažující činnosti CZ-NACE ve správním obvodu ORP Šternberk ve srovnání s ekonomickými subjekty v Olomouckém kraji a celé České republice k datu 31.12.2014.

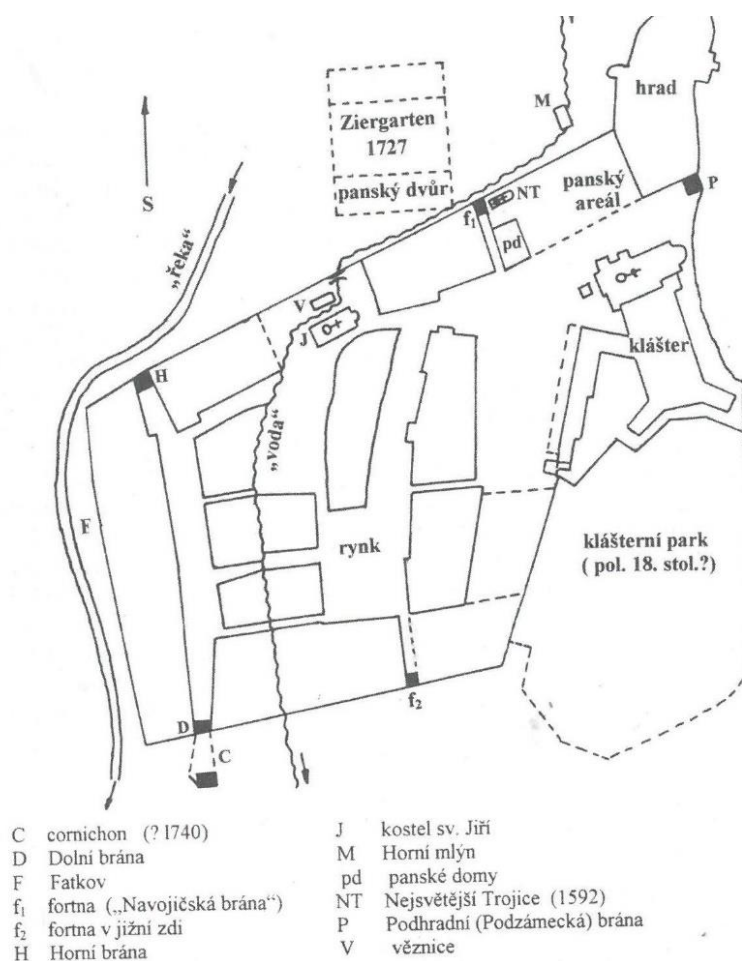
Největší podíl ekonomických subjektů v ORP Šternberk tvoří velkoobchod, maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel 17,75 %, v závěsu stavebnictví 15,15 % a zpracovatelský průmysl 14 %. V porovnání s Olomouckým krajem a Českou republikou je podíl stavebnictví téměř o 10 % větší. V těchto oblastech vítězí zpracovatelský průmysl. Nejméně zastoupeným odvětvím je těžba a dobývání s výrobou a rozvodem elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu.

5. VÝVOJ MĚSTA ŠTERNBERKA VLIVEM PRŮMYSLOVÉ REVOLUCE V ETAPÁCH

5.1 Středověké město (do r. 1800)

O městu se v písemných pramenech poprvé hovoří v roce 1296 v listině Alberta I. ze Šternberka. Už předtím zde ale nechal postavit Albertův otec, rytíř Zdislav, který za vojenskou pomoc v boji získal kus území, svůj druhý hrad nad zřejmě již existující osadou uličního typu kolem potoka, v místě dnešní ulice ČSA a Bezručova. Plnohodnotné parametry získává Šternberk až ve 2. polovině 14. století a na počátku století patnáctého. Výhodná poloha při kupecké cestě spojující moravské úvaly se Slezskem a Polskem, rudná naleziště a snaha kolonizovat do té doby málo osídlené území severně od Olomouce v lesnatém úpatí Jeseníků, zejména tyto příčiny ovlivnili vznik města Šternberka. Schéma města je zřetelné z následujícího obrázku.

Obrázek č. 7: Šternberk rozvoj historického jádra města asi od roku 1380.



Zdroj: Karel Morav, 2016.

Významným okamžikem vzniku města bylo založení augustiniánského kláštera s kostelem Albertem II r. 1371 a v letech 1372-1376 vystavění kamenných hradeb. Městské hradby až 10m vysoké navazovaly na opevnění hradu a tvořily s ním pevný obranný celek, který byl podpořen svažitém terénem nad kostelem a klášterem. Uvnitř hradeb bylo vytyčeno téměř čtvercové tržiště a systém tří širokých ulic, navazujících již existující uličky dle předem promyšleného plánu. Do města bylo možno vstoupit ze směru od Uničova Horní branou, dnes ulice U Horní brány, ze směru od Olomouce Dolní branou, dnes ulice Olomoucká a od Moravského Berouna branou Podzámeckou. Později byly v hradbách proraženy ještě dvě branky pro pěší a to k Hornímu mlýnu na vodním náhonu, který pak procházel městem jako otevřený vodní kanál. Druhá branka umožňovala průchod z dnešní ulice Pekařské na Olomoucké předměstí. Za hradbami se nacházely louky, pole, stodoly, vinice a v mnohých případech také chmelnice patřící měšťanům (Morav, 2002). Podobu tehdejšího města zachycuje obr. 8 kolorovaná kresba z roku 1729.

Obrázek č. 8: Šternberk 1729 – pohled na město. Nad vedutou znak města.



Zdroj:<http://veduta-art.cz>

V období 16. a 17. století dosáhl Šternberk největšího hospodářského i územního rozsahu, tak i sociální a kulturní úrovně a můžeme jej považovat za vyvrcholení vývoje města. Šternberk se stal významným a bohatým moravským městem. Naproti klášternímu kostelu byl postaven protestantský kostel, k české škole z počátku 16. století přibýly i školy vrchnostenské. Rozvoj hornictví, dobré hospodářské poměry lákaly do města i v 17. století nové osadníky, většinou německé horníky, tím původní zemědělský charakter města postupně vymizel (Hlůzová, 2016).

Do vývoje města bohužel několikrát tragicky zasáhla třicetiletá válka. Město bylo několikrát střídavě obsazováno císařskými vojsky, zažilo dánskou a švédskou okupaci. Za bojů v roce 1626 dokonce několikrát téměř celé vyhořelo. Tímto byl nejen přerušen původní vývoj města, ale také to znamenalo hospodářský úpadek a utužení nevolnictví. Město bylo zcela poněmčeno.

Německý kronikář popsal národnostní zlom ve městě takto: „*Třicetiletá válka způsobila, že české obyvatelstvo Šternberka se poněmčilo zněmčením agendy města 1.7.1625. Pokud neodešlo nebo nevyhynulo, bylo vypuzeno. Přistěhovalci, kteří přišli ze Slezska a Bavor, utvořili (s místními obyvateli) nové obyvatelstvo. Hrstka Čechů utonula v německé převaze.*“

Další hospodářský rozvoj zažívá město pod vládou Josefa Václava z Lichtenštejna, který realizuje josefínské reformy. Průmysl zpracovával místní suroviny jako len, dřevo a rudu za podpory magistrátu. Nejvíce se však začalo rozvíjet tkalcovství a plátenictví. Tato ekonomická prosperita se odrazila i v podobě města. Roku 1790 zde založil Norbert Langer první manufakturu na výrobu plátěného a bavlněného zboží. Koncem 18. století pracovalo ve Šternberku také několik keramických dílen. Ve stejném období vzniká také spousta nových předměstí. Úspěšné období města spojenou s rozvojem textilního průmyslu zastavily až události poslední dekády století (Hlůzová, 2016). Konečnou podobu zastavěného území na konci prvního sledovaného období zachycuje kartografická mapa v příloze č. 4.

5.2 Ranně průmyslové město (1801 – 1880)

I přes uvedené válečné útrapy se Šternberk i v 19. století mohl chlubit vyspělým textilním průmyslem, jehož tradice nebyla naštěstí výše popsanými událostmi zpřetrhána. V polovině 19. století zde existovalo 30 textilek, bělírů a barvíren, které zaměstnávaly tisíce domácích tkalců a dělníků z města a celého kraje, nejvíce z chudých horských oblastí.

Ve Šternberku vzrostl také počet obyvatel, zvláště po zbourání městských hradeb a připojení předměstí a samostatných obcí. V roce 1850 měl Šternberk asi 10 tis. obyvatel a byl jedním z největších středisek textilního průmyslu v Rakousko-Uhersku. K nejvýznamnějším podnikům patřily továrny Grohmann, Gröger – objekty vybudované v ul. Opavská. Heeg a Friedmann se rozhodli postavit novou fabriku, tenkrát na zelené louce, nyní ul. Nádražní naproti bývalé Chronotechny. I. G. Zweig v Uničovské ulici na místě dnešního H-nábytku a Gröger – Mikulaschek na Světlově, později areál podniku Moravia, dnes průmyslový areál firmy Peveko s.r.o (Hlůzová, 2016).

Tento textilní boom gradoval v 19. století, kdy se Šternberk stal centrem moderního textilního průmyslu. Paradoxně nedlouho po tomto boomu a po vydání nového živnostenského řádu z roku 1859 zbývalo tomuto šternberskému prosperujícímu odvětví už jen pár úspěšných let. A vliv na něj měla opět zdánlivě vzdálená válečná událost – totiž občanská válka v USA známá jako válka Severu proti Jihu.

Nejdůležitější zpracovávanou surovinou byla totiž bavlna, kterou ve velkém produkovaly právě jižní státy USA. Avšak vzhledem k válečným událostem došlo k výpadku v jejím zásobování a tím i ke ztrátě práce mnoha lidí. Novým největším zaměstnavatelem ve městě se tak stala v sedmdesátých letech 19. století státní tabáková továrna (založená roku 1872) jako východisko z krize šternberského tkalcovství. Průmyslovou strukturu města doplňovalo několik pil, mlýnů, cihelen a pivovar. V neposlední řadě je třeba zmínit rozvoj důlního podnikání, ke kterému ve Šternberku a jeho blízkém okolí došlo právě v 18. a 19. století. Doly na železnou rudu se nacházely v oblasti Krakořic-Hlásnice a Šternberka-Babic, dále pak v Mladějovicích, Chabičově, Lipině, Horní Loděnici. Na území samotného města Šternberka se nacházelo dolů pět. Na konci zmíněného období v roce 1870 získal Šternberk železniční spojení v Olomouci a do roku 1873 byla dráha prodloužena přes Šumperk a Králíky až k tehdejší německé hranici. Ačkoli se stal průmysl jednoznačně rozhodujícím prvkem ekonomické struktury města, svůj význam stále měly i tradiční živnosti, obchod a řemesla (Hlůzová, 2016). Prostorový rozvoj města ve zmíněném období je kartograficky zaznamenán v příloze č. 5.

5.3 Rozvinuté průmyslové město (1881 – 1948)

Výrazný hospodářský a populační rozvoj města byl od poloviny 19. století provázen stavebním růstem a postupným budováním moderní infrastruktury. Vedle průmyslových staveb, k nimž kromě tabákové továrny patřila zejména řada nových textilních závodů, bylo od 60. let 19. století postaveno i množství reprezentativních veřejných budov. Starou renesanční radnici z r. 1642 nahradilo v roce 1868 nové sídlo městské správy. V roce 1887 si německý tělocvičný spolek vystavěl svou spolkovou budovu – dnes Slovanský dům. V letech 1888 – 1890 byl vybudován dnešní školní komplex na náměstí Svobody. V roce 1890 byla také zahájena stavby II. Moravského zemského ústavu pro choromyslné – dnešní Psychiatrická léčebna. V roce 1902 byla vysvěcena novostavba Katolického spolkového domu v Zahradní ulici, o dva roky později byla slavnostně otevřena v Opavské ulici budova okresního soudu. V roce 1905 byl postaven Dělnický dům, v následujících letech byla postavena nová budova okresního hejtmantství – dnešní gymnázium. V roce 1906 byl položen základní kámen novostavby kláštera školních sester pod Kioskem – dnešní Vincentinum. O dva roky později bylo rozhodnuto o stavbě nové městské nemocnice a v roce 1909 byla otevřena chlapecká měšťanská škola (Koudela, 2009).

Ještě výraznější byl v tomto období rozmach výstavby obytné. Ta byla od roku 1885 regulována odborně zpracovaným a úředně schváleným polohovým a zastavovacím plánem města. Na okraji historického jádra a na šternberských předměstích vznikaly desítky nových ulic s obytnými domy pro stále rostoucí populaci města. Představitelé šternberské honorace si začali budovat výstavní vily zejména při silnici ulice Opavská a ulice Jívavská, kolem Sprchového potoka. Historické jádro města přestávalo být sídlem ekonomicky nejsilnější skupiny obyvatel města a po polovině 19. století zaznamenalo několik úprav a změn. Například již zmíněná demolice staré a výstavba nové radnice, o rok později zboření věže Horní brána z komunikačních důvodů, což byl poslední významný zbytek městského opevnění. V roce 1871 došlo k rozšíření Horního náměstí o zrušenou „knížecí“ zahradu v sousedství schodiště k farnímu kostelu. V roce 1907 byla zbořena poslední branka městského opevnění a ve stejném roce byl zbourán starý špitál v sousedství kostelíka Nejsvětější trojce na Olomouckém předměstí, na jeho místě byl zřízen parčík obklopující stávající kostelík. Největší změnou historického jádra byla generální rekonstrukce šternberského hradu, které trvala přes dvacet let. Hrad, který připomínal spíše zříceninu, byl kompletně přestavěn v duchu romantického historismu do knížecí rezidence včetně úpravy parku.

Postupně byla modernizována také infrastruktura města, jeho zdravotní a sociální zázemí i spojení s okolním světem. V roce 1894 byl ve městě zaveden telefon, ulice osvětlovaly petrolejové lampy a pracovalo se na vybudování městského vodovodu. Městská nemocnice získala novou budovu a v roce 1907 – 1909 byl vybudován nový hřbitov na kraji města. Významně byla rozšířena silniční síť o novou silnici na Opavu a na sklonku 19. století byly postupně vystavěny okresní silnice spojující město s obcemi Lipinou, Těšíkovem, Domašovem na Bystřici, Jívovou a Domašovem u Šternberka.

Nadějný rozvoj města přerušila 1. světová válka, poválečný Šternberk se stejně jako celá země nacházel ve velmi složité situaci. Většina podniků omezila činnost na minimum nebo ji úplně pozastavila. Pokračující úpadek šternberského průmyslu, ale i obchodu a živností nutil městskou správu vynakládat nemalé peníze na organizace tzv. nouzových staveb mj. stavba silnice Hvězdné údolí, stavba ochranných hrází řeky Sitky. Spolu s hospodářskou a finanční krizí mělo město problém i s krizí bytovou. Městská rada se tak rozhodla podpořit výstavbu malých a levných rodinných domků pro sociálně slabší občany. Současně začala prodávat městské pozemky soukromým stavebním firmám a družstvům na stavbu obytných domů. V roce 1924 tak bylo například postaveno 19 nových obytných domů na Olomouckém předměstí, které měly označení „Družstevní čtvrť“. Poválečná obnova města se týkala

i kulturních činností, v roce 1921 bylo znovu otevřeno městské muzeum a byla zahájena stavba moderního kina – dnes nefunkční Tylovo divadlo. V říjnu téhož roku byl uspořádán první ročník závodů do vrchu Ecce Homo. V roce 1924 byl schválen nový zastavovací plán města (Koudela, 2009).

V roce 1924 bylo zahájeno rozšíření městského vodovodu o nové zdroje ze zatopené důlní šachty Otilie u Hlásnice a na dnešní ulici ČSA byla otevřena první benzínová pumpa. Za zmínku stojí i menší stavební akce v době hospodářského oživení, například výstavba nové hasičské zbrojnice v roce 1928, ve stejném roce byly rozšířeny prostory dělnického domu a otevřeno nové šternberské kino (Koudela, 2009).

Hospodářská a politická krize města

V roce 1930 se ve Šternberku projeví první náznaky celosvětové hospodářské krize a nezaměstnanost dosáhla katastrofálních rozměrů. Městská správa znova organizuje nouzové práce – dláždění ulic, výstavbu nových chodníků, zvýšení budovy okresního soudu o jedno patro. Nicméně se hospodářská krize ještě více prohloubila. Ve města zanikla celá řada šternberských závodů, zejména textilních továren, propouštět musela i tabáková továrna. Šternberk byl z hlediska nezaměstnanosti údajně druhým nejpostiženějším místem v celém Československu, díky čemuž v podstatě došlo k likvidaci místního textilního průmyslu. Město tak pokračovalo v investicích do řady staveb, které byly částečně budovány jako zmíněné nouzové práce, mezi ně patřil nový vodovod, přiváděcí pitnou vodu z železorudného domu v Oboře, další ochranné hráze Sitky ve Hvězdném údolí a Masarykově ulici, nový most přes Sitku nebo několik obytných domů pro sociálně slabší obyvatele (Koudela, 2009).

Město v období okupace a poválečné obnovy

Město zůstalo správním střediskem okresu začleněným do vládního obvodu Opava v rámci tzv. Sudetské župy Velkoněmecké říše a byl tak pohraničním městem mezi říšskou hranicí a okupovaným protektorátem Čechy a Morava. Základem dalšího rozvoje města a hospodářské obnovy se měl stát čtyřletý plán. Předpokladem bylo oživení výroby a průmyslu ve městě, nicméně se místní textilky z hospodářské krize už nevzpamatovaly a v důsledku okupace musela být zavřena i státní tabáková továrna. Hospodářská obnova a výstavba města se ve válečných letech prakticky zastavila.

V letech 1945 – 1948 došlo k významné restrukturalizaci šternberského průmyslu. Vymizel zejména textilní průmysl a do tehdejší tabákové továrny se nastěhoval závod přesného strojírenství Chronotechna. K novým závodům patřila továrna na výrobu šicích strojů,

nábytkářské UP závody a dřevozpracující továrna Delta. V rámci poválečné obnovy a nové výstavby byl zpracován nový regulační plán města, už v roce 1945 bylo k demolici určeno více než 130 údajně neobyvatelných rodinných domů.

V období, které jsem pojmenoval rozvinuté průmyslové město, dosáhl prostorový vývoj města největšího rozmachu, což je zřejmé v příloze č. 6.

5.4 Socialistické průmyslové město (1949 – 1989)

Nástup komunismu se ve městě projevil mimo jiné znárodněním zbývajících průmyslových podniků, restrukturalizací průmyslu, budováním nových závodů a rozšiřováním stávajících. V roce 1951 byl založen opravárenský závod tankové a automobilní techniky, kde se opravovala kořistní německá technika, transportéry, automobily, motocykly a tanky. K významným hospodářským investicím patřilo vybudování obřího sila u nádraží dokončené 1958. Rozhodujícím průmyslovým podnikem ve městě byla Chronotechna, která v 50. letech výrazně rozšířila svoji výrobu a patřila za dobu své existence mezi nejvýznamnější hodinářské podniky ve střední Evropě. Zároveň byla největším zaměstnavatelem ve městě. Počet zaměstnanců a ostatních velkých zaměstnanců své doby je zřejmý z tabulky č. 7.

Tabulka č. 6: Největší zaměstnavatelé v období socialismu.

Podnik	Odvětví	Počet zaměstnanců
Chronotechna KP	Přesné strojírenství	1806
Severomoravské dřevařské závody	Dřevozpracující	488
Moravia Mariánské údolí – Závod Šternberk	Výroba strojů a zařízení	377
Stavokonstrukce Praha – Závod Šternberk	Zpracovatelský průmysl	152
UP Závody Bučovice – Závod Šternberk	Výroba nábytku	142

Zdroj: Centrum regionálního rozvoje, Masarykova univerzita Brno.

1. dubna 1953 došlo k správnímu připojení obce Lhota k městu Šternberk, čímž vzrostl počet obyvatel přibližně o 2 tis. V souvislosti s průmyslovým rozvojem se mohlo město dále rozvíjet, růst města ovšem vyvolal problém s nedostatkem bytů, nedostatečnou kapacitou škol, zastaranou a nevyhovující infrastrukturou. Velká část zástavby zejména na Olomouckém předměstí byla z důvodu neobyvatelnosti a hygienických závad demolována. Na druhou stranu zdejší průmyslové podniky i vojenská správa budovaly řadu nových obytných domů. V roce 1950 byla například založena tzv. Nová čtvrť výstavbou šesti jednoposchodových domů

vojenské správy u Olomoucké ulice. Vojenská správa stavěla i další obytné domy na ulici Lidické, u stadionu, o rok později sídliště na stráních pod Kioskem – dnes sídliště pod lesem. Další obytné domy vyrůstaly na nárožích Olomoucké, Jívavské a Husovy ulice, dvoupatrový blok domů byl postaven také v sousedství kina (Koudela, 2009).

Součástí výstavby bylo také rozšíření vodovodní sítě, budování nových zdrojů pitné vody, nových vodojemů, dále budování veřejné hloubkové kanalizace, součástí které byla také čistírna odpadních vod ve Lhotě. V roce 1951 byla také provedena rekonstrukce elektrické sítě na napětí 220 V. V roce 1959 byla zahájena systematická plynofikace města. Ve velkém byly také rekonstruovány stávající a budovány nové komunikace. Pozornost byla věnována školským zařízením a jeslím v Opavské ulici, nově byla vybudována mateřská škola Na Valech, rozšíření gymnázia o 4 učebny. Dále byla předána budova zrušených kasáren na náměstí Svobody městu pro školské účely. Významnou stavbou bylo vybudování sportovního stadionu za nemocnicí v roce 1953. V letech 1954 – 1955 vzniklo přestavbou Saxingerova kina Tylovo divadlo na Masarykově ulici. K lepšímu zásobování obyvatel byl postaven v centru města na ul. ČSA nový obchodní dům, který zde funguje dodnes (Koudela, 2009).

S rozvojem Chronotechny rostl také velký podíl na bytové výstavbě. První panelové byty vznikaly v ul. Nádražní, na obrázku č. 9 je vyfocen pohled na sídliště. Dále pak byly postaveny tři nejvyšší obytné domy ve městě, třináctiposchod'ové panelové věžáky s 279 byty v sousedství Národního domu. Další sídliště začalo v 70. letech vznikat na Uničovské a Jívavské ulici, na Světlově a Na Vyhlídce. Výstavbu sídliště na ul. Uničovská zachycuje dobová fotografie na obrázku č. 10. Celkem se jednalo o stavbu několika set bytových jednotek. Při realizaci bytových staveb a staveb infrastruktury docházelo k demolicím mnoha historicky cenných objektů a městského opevnění, na obrázku č. 11 je zachycena demolice v historickém centru města, kde bylo následně postaveno nákupního střediska v r. 1978. Nová sídliště postupně získávala i základní občanskou vybavenost ve formě obchodů, kaváren, ale nutná byla také výstavba stovek garáží pro rostoucí počet osobních automobilů.

Obrázek č. 9: Pohled na sídliště ul. Nádražní.



Zdroj: Miroslav Koudela, Šternberské století 1909 – 2009.

Obrázek č. 10: Výstavba panelového sídliště ul. Uničovská.



Zdroj: Miroslav Koudela, Šternberské století 1909 – 2009.

Obrázek č. 11: Výstavba nákupního střediska ul. ČSA.



Zdroj: sternberk.org

Novým fenoménem byly také zahrádkářské kolonie, soustředěné především na Vinohradském kopci a u Smetanové ulice. Uvedené hospodářské i bytové stavby začaly postupně razantně měnit panorama města.

Dle výsledků sčítání lidu k 1.12.1970 žilo ve Šternberku 12 396 obyvatel. Ve 121 ulicích města se nacházelo 1725 domů s 2615 byty (599 z nich bylo postaveno před rokem 1870, 356 v období 1870-1899, 659 v letech 1900-1945 a 111 po roce 1946. V katastru Šternberka bylo postaveno 120 rekreačních chat a zřízeno 469 zahrádek. Území města bylo v roce 1971 rozšířeno o obec Lužice, která byla připojena k městu. Koncem roku 1974 byly k městu připojeny také obce Babice, Krakořice, Chabičov, Hlásnice, Těšíkov s Lipinou a Stachovem, v roce 1975 se stal místní částí města Domašov u Šternberka. Město tak koncem roku 1977 překročilo hranici 15 000 obyvatel (Koudela, 2009).

Sledovanou etapu rozvoje graficky znázorňuje příloha č. 7, ze které je zřejmý zejména prostorový vývoj města v okrajových lokalitách a jsou zachyceny lokality panelových sídlišť.

5.5 Postprůmyslové město (1990 – současnost)

Obnova demokracie přinesla do města řadu změn, ať už ve formě privatizací, majetkových restitucí nebo přechodu k tržnímu hospodářství. Privatizace se nevyhnula žádnému z velkých průmyslových závodů jako Chronotechna, Moravské dřevařské závody, Moravia, nábytkářských UP závodů, ve vlastnictví státu zůstal jen VOP 026.

Také obce, které byly v 70. letech integrovány k městu Šternberk, využily příležitosti a obnovily svou samostatnost. V roce 1990 se od města oddělily obce Babice, Domašov u Šternberka, Hlásnice, Lipina a Mladějovice, později pak Horní Loděnice a Lužice. Od 1.1.1993 Komárov a v roce 1994 Řideč. Ve svazku s městem zbyl jen Chabičov, Horní žleb, Dalov, Krakořice a Těšíkov. Důsledkem dezintegrace a dalšího demografického vývoje tak klesl počet obyvatel města z 17 486 (rok 1989) na 14 334 na konci roku 1998 (Koudela, 2009).

Výstavby velkých bytových celků se ve městě zcela zastavila, hlavní prioritou se v 90. letech stala obnova zastaralé infrastruktury a historických památek. Průzkumem bylo zjištěno, že asi třetina šternberských domů není napojena na kanalizaci, 80% vodovodů je za hranicí životnosti a jen do 50 % objektů ve městě je přiveden plyn.

Velké průmyslové areály byly postupně rozčleňovány a pronajímány nebo rozprodávány. Areál bývalé Chronotechny, dnes společnost Eutech a.s. pronajala areál podniku asi 20ti firmám na přední části podniku byl po demolici stávajících šaten postaven obchodní dům Albert. Další supermarkety byly v průběhu let postaveny v přednádražním prostoru, jedná se o Lidl a Tesco, naproti nemocnici na Jívavské ulici byl postaven Penny Market.

V letech 2005 – 2006 realizovalo město největší investiční akci od listopadu 1989. Na základě projektu „Město Šternberk: Proměny v čase – čas proměn“ došlo ke kompletní rekonstrukci a regeneraci historického centra města. Došlo k rekonstrukci Hlavního i Horního náměstí spolu s ulicemi Radniční, Bezručovou a Farní. Následnými rekonstrukcemi si prošel také augustiniánský klášter, hrad a Dům osvěty – dnes Expozice času. Dlouholetá systematická a cílevědomá obnova kulturního dědictví v městské památkové zóně a příkladná spolupráce města s vlastníky kulturních památek spolu s úspěšnou prezentací doma i v zahraničí a prohlubováním mezinárodních kontaktů pod sjednocující ideou „Šternberk – město času“ byla po zásluze oceněna udělením titulu Historické město roku 2008 (Koudela, 2009).

Obrázek 12 Podnikatelská zóna Šternberk – letecký snímek.



Zdroj: Podnikatelská zóna Šternberk – Závěrečná zpráva, Mgr. Lubomír Hladiš, Dis.

V posledních letech i přes další světovou ekonomickou krizi nepřestává město investovat zejména do rekonstrukcí a modernizací školských zařízení, oprav historických kulturních památek a v neposlední řadě do rozvoje podnikání ve městě například formou revitalizace brownfieldu bývalých kasáren kpt. Nálepky. Bývalý areál Nálepkových kasáren je situován na jižním okraji zastavěného území města východně od ul. Olomoucká. Areál Nálepkových kasáren, stejně jako vedle ležící bývalý VOP 26 (nyní EXCALIBUR ARMY s.r.o.) mají historický původ ve Vojenském ústavu pro choroby plicní ve Šternberku. Výsledkem iniciativy nazvané „PODNIKATELSKÁ ZÓNA ŠTERNBERK“ je komplexní regenerace areálu bývalých kasáren v rozsahu dle obrázku č. 12, zvýšení environmentální kvality lokality a konverze na podnikatelskou zónu s podporou podnikatelského zázemí a tvorbou pracovních míst. I když projekt Podnikatelské zóny ve Šternberku skončil úspěšně, neuvažuje v současné době město Šternberk o dalších investicích do revitalizace nebo přípravy podobného projektu.

Závěrečnou etapu vývoje zastavěného území města znázorňuje kartografické dílo v příloze č. 8, které je doplněno i o grafické znázornění funkčního využití zastavěných ploch, ze kterého je zřejmé umístění lokalit občanské vybavenosti, produkčních a obytných ploch. Následující vývoj města je regulován zejména územním plánem, který byl nově zpracován v roce 2013. Grafická podoba územního plánu, která je zpracována v příloze č. 9, je doplněna o návrhy funkčního využití ploch pro budoucí prostorový vývoj města.

6. ZÁVĚR

Hlavním cílem bakalářské práce bylo přehledně geograficky zpracovat analýzu časoprostorového vývoje města Šternberka. Dílčí cíle spočívaly zejména v zaznamenání socioekonomického vývoje města od průmyslové revoluce do současnosti.

Moravské město Šternberk leží v Olomouckém kraji necelých 15 km severně od města Olomouce. Od roku 2003 se jedná o obec s rozšířenou působností, do jejíhož správního obvodu spadá celkem 22 obcí. Jeho historie spadá až do 13. století, kdy při postupném zvyšování a snižování počtu populace dosáhl ke konci roku 2016 počet obyvatel 13 599. Nyní se vývoj věkové struktury vyznačuje mírným stárnutím populace.

Průmyslový charakter města ovlivnil i jeho společenskou strukturu. Nejvýznamnějším průmyslovým odvětvím bylo ve městě Šternberk od 18. století textilnictví, které mělo v této oblasti silnou tradici. Tkalcovští mistři a tovaryši společně s jinými řemeslníky, živnostníky a obchodníky, kteří byli rozhodující složkou populace, vtiskli městu i jeho stavební klasicistní podobu. Výrazný hospodářský a populační rozvoj města byl od poloviny 19. století provázen stavebním růstem a postupným budováním moderní infrastruktury. Vedle průmyslových staveb, k nimž kromě tabákové továrny patřila zejména řada nových textilních závodů, bylo od 60. let 19. století postaveno i množství reprezentativních veřejných budov.

Ještě výraznější byl v tomto období rozmach výstavby obytné. Na okraji historického jádra a na šternberských předměstích vznikaly desítky nových ulic s obytnými domy pro stále rostoucí populaci města. Historické jádro města přestávalo být sídlem ekonomicky nejsilnější skupiny obyvatel města a po polovině 19. století zaznamenalo několik úprav a změn. Postupně byla modernizována také infrastruktura města, jeho zdravotní a sociální zázemí i spojení s okolním světem.

Nadějný rozvoj města přerušila 1. světová válka, poválečný Šternberk se stejně jako celá země nacházel ve velmi složité situaci. Většina podniků omezila činnost na minimum nebo ji úplně pozastavila. Pokračující úpadek šternberského průmyslu, ale i obchodu a živností nutil městskou správu vynakládat nemalé peníze na organizace tzv. nouzových staveb. V letech 1945 – 1948 došlo díky politickému vlivu a negativním zásahům do ekonomiky k významné restrukturalizaci šternberského průmyslu. Byly zde zlikvidovány soukromé firmy a byl odstraněn doposud tradiční textilní průmysl. Do tehdejší zrušené tabákové továrny byla přesunuta výroba hodin závodu Chronotechna. S rozvojem Chronotechny rostl také velký podíl

na bytové výstavbě. V roce 1951 byl založen státní opravárenský závod tankové a automobilní techniky.

V rámci poválečné obnovy a nové výstavby byl zpracován nový regulační plán města, už v roce 1945 bylo k demolici určeno více než 130 údajně neobyvatelných rodinných domů. Velké průmyslové areály byly postupně rozčleňovány a pronajímány nebo rozprodávány.

V posledních letech došlo ke kompletní rekonstrukci a regeneraci historického centra města. I přes další světovou ekonomickou krizi nepřestává město investovat zejména do rekonstrukcí a modernizací školských zařízení, oprav historických kulturních památek, infrastruktury a v neposlední řadě do rozvoje podnikání ve městě například formou revitalizace brownfieldu bývalých kasáren.

Z průběhu dějin města je zřejmá závislost průmyslového rozmachu na prostorovém vývoji města. Pokud se průmyslu ve městě daří, potřebuje čím dál větší pracovní sílu, dochází k růstu počtu obyvatel ve městě, což přímo souvisí s rozvojem obytných ploch. V období socialismu, kdy ve městě dosahovala největšího rozmachu Chronotechna, byl řešen nedostatek obytných ploch výstavbou panelových sídlišť. V současné době se rozvoj obytných ploch soustřeďuje zejména po okraji města ve formě lokalit rodinných domů.

7. SUMMARY

This thesis deals with the analysis of the spatio-temporal development of Šternberk town. It focuses primarily on the socioeconomic development of the town from the Industrial Revolution to the present. The main aim of this thesis was to analyse geographically clearly the the spatio-temporal development of Šternberk town and to evaluate the spatial development of the town in stages until the present. Partial goals consist of recording the socio-economic development of the town from Industrial Revolution to the present.

The Moravian town Šternberk is located in Olomouc region only 15 kilometers north from the Olomouc city. Since 2003 it has been a municipality with extended powers, whose administrative area includes 22 municipalities. Its history goes back to the 13th century, when the gradual increase and decrease of the number of population reached the population of 13 599 in 2016. Now, the age structure is characterized by a slight aging of the population.

The development of the town due to industrialization is the content of the main chapter, which describes the changes in the development of the town during individual stages. In these important stages there are described changes to buildings, infrastructure and functional use of the land. The aim is to give an overall picture of the changing geographical structure of the town. This development is clearly recorded in the cartographic output of the town development.

According to the character of the individual chapters different methods of processing were used. Due to the topic of the thesis the most applied work was research literature together with the analysis of statistical data and map sources. The creation of cartographic output is realized in an environment of ArcGIS. The final map output shows the spatial development of Šternberk and also the changes reflected in the functional structure of the town.

SEZNAM LITERATURY

a) Odborná literatura

BARTOŠ, J., SCHULZ, J., TRAPL, M. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Sv. III, Okresy: Olomouc město a venkov, Litovel, Šternberk, Moravský Beroun, 1. vyd. Ostrava 1972, 364 s.

CULEK, M. a kol. *Biogeografické členění České republiky I. díl*. Praha: Enigma, 1996. 347 s. ISBN: 80-85368-80-3.

ČERMÁK, M., BUREŠOVÁ, J., SPIŠÁK, J. *Historie a současnost podnikání na Olomoucku*. 2. vyd. Žehušice: Městské knihy s.r.o., 2016. 231 s. ISBN: 978-80-86699-86-8.

DEMEK, J.; MACKOVCIN, P. (eds.) et al. *Hory a nížiny: Zeměpisný lexikon ČR*. Vydání II. Brno: AOPK ČR. 2006. 582 s. ISBN 80-86064-99-9.

HAMPL, M., GARDAVSKÝ, V., KÜHNL, K. *Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1989. 255 s.

HORSKÁ, P., MUSIL, J. *Zrod Velkoměsta – Urbanizace českých zemí a Evropa*. 1. vyd. Praha a Litomyšl, 2002. 352 s. ISBN: 80-7185-409-3.

HLŮZOVÁ, Vlasta. *Stopami Šternberské historie*. 1. vyd. Šternberk: V. Hlůzová, 2011. 319 s. ISBN: 978-80-260-0501-8.

HLŮZOVÁ, Vlasta. *Šternberské ulice*. Šternberk: Vlasta Hlůzová, 4. rozšířené vydání. 2016. 153 s.

JAKUBEC, I., JINDRA Z. *Dějiny hospodářství českých zemí: od počátku industrializace do konce habsburské monarchie*. Vyd. 1 Praha: Karolinum, 2007. 471 s. ISBN 978-80-246-1035-1.

JINDRA, Z., JAKUBEC, I. a kol. *Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. století do konce monarchie*, 1. vyd. Praha: Karolinum. 2015. 524 s. ISBN 978-80-246-2945-2.

JOHNSON, R.J., GREGORY, D., PRATT, G., WATTS, M., eds.: *The Dictionary of Human Geography, fourth edition*. Blackwell Publishers, Oxford, 2000, ISBN: 978-0631205616.

KOUDELA, Miroslav. *Šternberské století 1909-2009*. 1.vyd. Šternberk: město Šternberk, 2009. 48 s. ISBN 978-80-260-1376-1.

MAIER, K. *Hospodaření a rozvoj českých měst 1850-1938*, 1. vyd. Academia, 2005. 376 s. ISBN: 80-200-1245-1.

MAYER, H.M. (1971): *Definitions of „City“*. In : Bourne, L.S. (1971): *International Structure of the City: reading on space and enviroment*. Oxford University Press, Toronto, str. 28-31.

MORAV, Karel. *Staré šternberské obrázky – zajímavosti a drobnosti ze šternberských dějin*. 1. vyd. Šternberk: Okresní knihovna Olomouc, pobočka Městská knihovna Šternberk, 2002. 93 s. ISBN: 80-85061-36-8.

MÜLLER, Karel. *Industriální zdroje, ekonomický růst a sociální změna*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 225 s. ISBN: 80-86429-07-5.

MUMFORD, L. (1961): *The City in History: It's Origins, Its Transformations and Its Prospects*. Harbinger, New York.

MYŠKA, Milan. *Problémy a metody hospodářských dějin. Část 1: Metodické problémy studia dějin sekundárního sektoru*, Ostrava:Ostravská univerzita v Ostravě, 1995. 140 s. ISBN: 80-7042-425-7.

OUŘEDNÍČEK, M., TEMELOVÁ, J., MACEŠKOVÁ, M. a kol., *Suburbanizace.cz* 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze. 2008. 96 s. ISBN: 978-80-86561-72-1

QUITT, Evžen. *Klimatické oblasti Československa*. Praha: Academia, Studia Geographica 16, GÚ ČSAV v Brně, 1971. 73 s.

SAUNDERS, P. (1981): *Social Theory and the Urban Question*, 1st ed., Hutchinson and Ross, London.

VAN DEN BERG, L., DREWETT, R., KLAASSEN, L.H., ROSSI, A., VIJVERBERG, C.H.T. (1982): *A Study of Growth and Decline. Urban Europe*. Vol. 1. Pergamon Press. Oxford.

VÁŇA, J., KOLLMAN, V., ANTOŠ, M. *Šternberk: Historie – současnost – perspektivy*. 1. vyd. Šternberk: Krajské vlastivědné muzeum v Olomouci s MěNV Šternberk, 1984. 87 s.

WEBER, M. (1966) *The City, translated and edited by Don Martindale and Gertrud Neuwirth*. The Free Press, New York.

b) Elektronické dokumenty a ostatní

CZECH TOP 100. Socioekonomický rozvoj krajů a krajských měst ČR a hospodaření krajů v letech 2008 až 2012. [online] ©2016 [cit. 27.2.2017]. Dostupné z: <http://www.czechtop100.cz/menu/aktualne/mastercard-ceska-centra-rozvoje.html>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Časové řady základních ukazatelů statistiky práce- únor 2017*. [online] ©2017 [cit. 1.4.2017]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/casove-rady-zakladnich-ukazatelu-statistiky-prace-unor-2017>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Demografická ročenka měst 2006-2015. [online] ©2016 [cit. 2.3.2017]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/mesta-v-cr-pism-s-az-u>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Regionální výstupy – ročenky. [online] ©2016 [cit. 2.3.2017]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/krajske-rocenky#10a>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Trh práce v ČR – časové řady 1993 - 2015*. [online] ©2016 [cit. 10.3.2017]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/401r-mira-nezamestnanosti-dle-oblasti-a-kraju-fwa2xtv829>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Věková struktura obyvatel Olomouckého kraje, Index stárí k 31.12.2005 podle obcí. [online] ©2006 [cit. 3.3.2017]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20536436/13-711607k11.jpg/08967600-a6a9-4b30-b66d-db6263e19038?version=1.1&t=1427952349949>

EUTECH. Historie. [online] Developed by ©2013 [cit. 8.3.2017]. Dostupné z: http://www.eutech.cz/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=1105&Itemid=1113&lang=cs

MARTIN, Šimon. *Teoretické přístupy ke studiu urbanizace*. Praha, 2006. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.

MĚSTO ŠTERNBERK. Chronologický přehled dějin města Šternberka. [online] ©2012 [cit. 15.3.2017]. Dostupné z: <http://www.sternberk.eu/turistika/historie/chronologicky-prehled-dejin.html>

MĚSTO ŠTERNBERK. *Strategie rozvoje města Šternberka*. [online] ©2012 [cit. 15.3.2017]. Dostupné z: <http://www.sternberk.eu/mesto-sternberk/zakladni-informace-o-sternberku/strategie-rozvoje-mesta.html>

MULÍČEK, O., OLŠOVÁ, I. *Město Brno a důsledky různých forem urbanizace. Urbanismus a územní rozvoj*. [online]. Ústav územního rozvoje: ©2002, roč. 5, č. 6 [cit. 22.2.2017]. Dostupné z: http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2002/2002-06/03_brno.pdf

NEMOCNICE ŠTERNBERK. Středomoravská nemocniční, člen skupiny Agel. O nemocnici. [online] ©2017 [cit. 15.3.2017]. Dostupné z: <http://nemocnicesternberk.agel.cz/o-nemocnici.html>

NÍZKÝ JESENÍK. *Vymezení oblasti Nizkého Jeseníku*. [online] ©2008 [cit. 25.2.2017]. Dostupné z: <http://www.nizkyjesenik.cz/seznam/vymezenioblasti/vymezenioblasti.htm>

PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA ŠTERNBERK. *Úvodní slovo*. [online] ©2014 [cit. 10.3.2017]. Dostupné z: <http://www.plstbk.cz/>

REGIONÁLNÍ INFORMAČNÍ SERVIS. Šternberk. [online]. ©2015 [cit. 23.2.2017]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/detail?Zuj=505188>

ROBERTSHAW. *About Robertshaw. Robertshaw Acquires BSI*. [online] ©2016 [cit. 8.3.2017]. Dostupné z: <https://www.robertshaw.com/About-Robertshaw/>

SVAZ MĚST A OBCÍ ČR. Strategie území správního obvodu ORP Šternberk. [online] ©2014 [cit. 18.3.2017]. Dostupné z: http://www.smocr.cz/obcesobe-docs/%C5%A0ternberk/SD_%C5%A0ternberk.pdf

ŠTERNBERK, POVODŇOVÝ PLÁN MĚSTA. Hydrologické údaje. [online] EDPP: ©2010 [cit. 21.3.2017]. Dostupné z: https://www.edpp.cz/strn_hydrologicke-udaje/

ŠTERNBERK.ORG. Chronotechna. [online] ORG ©2015 [cit. 8.3.2017]. Dostupné z: <http://www.sternberk.org/tag/chronotechna/>

TŘÍDIČ, S.R.O. Třídíci stroje, drtiče. [online] ©2006 [cit. 8.3.2017]. Dostupné z: <http://tridic.sluzby.cz/>

VINCENTINUM. Vincentinum – poskytovatel sociálních služeb Šternberk. [online] ©2007 [cit. 15.3.2017]. Dostupné z: <http://www.vincentinum.cz>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Vývoj počtu obyvatel města Šternberka, Olomouckého kraje a České republiky na základě bazických indexů v období 1869-2016.

rok	Česká republika		Olomoucký kraj		město Šternberk	
	počet obyvatel	Bi	počet obyvatel	Bi	počet obyvatel	Bi
1869	7 565 463	100,00	540 670	100,00	15 066	100,00
1880	8 223 227	108,69	583 621	107,94	15 750	104,54
1890	8 666 456	114,55	608 458	112,54	16 917	112,29
1900	9 374 028	123,91	632 806	117,04	17 890	118,74
1910	10 076 727	133,19	665 500	123,09	17 077	113,35
1921	10 009 480	132,30	660 848	122,23	16 204	107,55
1930	10 674 240	141,09	698 072	129,11	15 532	103,09
1950	8 896 086	117,59	565 223	104,54	10 652	70,70
1961	9 571 531	126,52	600 425	111,05	11 873	78,81
1970	9 807 697	129,64	615 370	113,82	13 213	87,70
1980	10 291 927	136,04	648 403	119,93	13 808	91,65
1991	10 302 215	136,17	647 341	119,73	14 611	96,98
2001	10 230 060	135,22	643 817	119,08	14 144	93,88
2011	10 436 560	137,95	628 427	116,23	13 574	90,10
2012	10 505 445	138,86	638 638	118,12	13 548	89,92
2013	10 516 125	139,00	637 609	117,93	13 507	89,65
2014	10 512 419	138,95	636 356	117,70	13 545	89,90
2015	10 538 275	139,29	635 771	117,59	13 551	89,94
2016	10 553 843	139,50	634 720	117,40	13 599	90,26

Zdroj: ČSU, vlastní zpracování.

Příloha č. 2: Pohyb obyvatelstva města Šternberka v období 1991 – 2015.

rok	Stav k 31.12.	muži	ženy	živě narození	zemřelí	sňatky	rozvody	přírůstek stěhováním	celkový přírůstek
1991	15 559			207	177	107	38	-13	17
1992	14 886			171	150	113	35	-66	-45
1993	14 674			176	157	101	42	-70	-51
1994	14 452			147	168	73	51	-35	-53
1995	14 489			115	135	81	42	57	37
1996	14 508			102	131	74	34	48	19
1997	14 436			125	142	70	42	-55	-72
1998	14 401			112	143	75	52	-4	-35
1999	14 365	6965	7400	123	137	69	24	-22	-36
2000	14 371	6971	7400	124	143	2	32	25	6
2001	14 095	6817	7278	115	132	80	35	-53	-70
2002	14 015	6738	7277	134	153	84	64	-61	-80
2003	13 967	6718	7249	136	140	72	45	-44	-48
2004	14 005	6751	7254	122	140	49	65	56	38
2005	13 872	6675	7197	127	158	78	56	-102	-133
2006	13 878	6676	7202	151	143	82	55	-2	6
2007	13 864	6681	7183	154	144	80	50	-24	-14
2008	13 834	6694	7140	132	153	61	44	-9	-30
2009	13 745	6652	7093	153	151	56	41	-91	-89
2010	13 668	6613	7055	136	126	64	34	-87	-77
2011	13 605	6582	7023	135	142	38	47	-75	-82
2012	13 548	6543	7005	128	166	64	44	-19	-57
2013	13 507	6538	6969	138	163	52	30	-16	-41
2014	13 545	6564	6981	154	137	50	36	21	38
2015	13 551	6527	7024	149	145	65	41	2	6

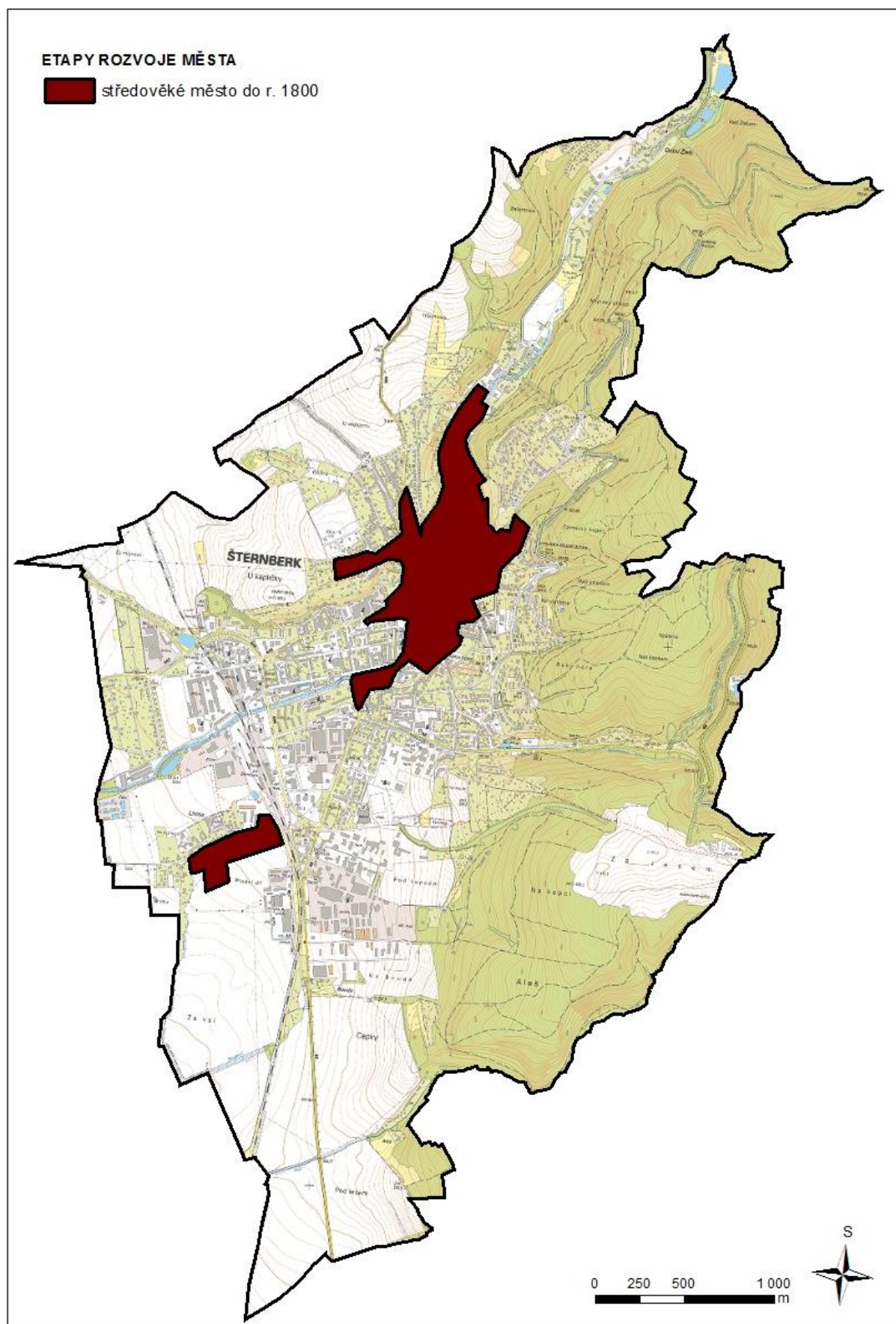
Zdroj: <https://www.czso.cz/csu/czso/database-demografickych-udaju-za-vybrana-mesta-cr#sh>, vlastní zpracování.

Příloha č. 3: Ekonomické subjekty SO ORP Šternberk, Olomouckého kraje a ČR podle převažující činnosti CZ-NACE k 31.12.2014.

Odvětví	Šternberk	Šternberk podíl v %	Olomoucký kraj podíl v %	ČR podíl v %
Zemědělství, lesnictví a rybářství	318	7,19	3,72	2,55
Těžba a dobývání	1	0,02	0,24	0,80
Zpracovatelský průmysl	619	14,00	32,94	28,11
Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	10	0,23	0,59	0,77
Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi	13	0,29	1,42	1,34
Stavebnictví	670	15,15	5,34	5,55
Velkoobchod, maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	785	17,75	11,16	12,65
Doprava a skladování	112	2,53	6,36	6,40
Ubytování, stravování a pohostinství	209	4,73	2,06	2,89
Informační a komunikační činnosti	47	1,06	1,17	2,62
Peněžnictví a pojišťovnictví	233	5,27	1,17	1,90
Činnosti v oblasti nemovitostí	169	3,82	0,73	1,34
Profesní, vědecké a technické činnosti	406	9,18	2,55	4,12
Administrativní a podpůrné činnosti	46	1,04	3,28	4,44
Veřejná správa, obrana; povinné sociální zabezpečení	35	0,79	8,32	7,48
Vzdělávání	76	1,72	8,42	7,28
Zdravotní a sociální péče	83	1,88	8,47	7,31
Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	112	2,53	1,03	1,31
Ostatní činnosti	479	10,83	1,03	1,14

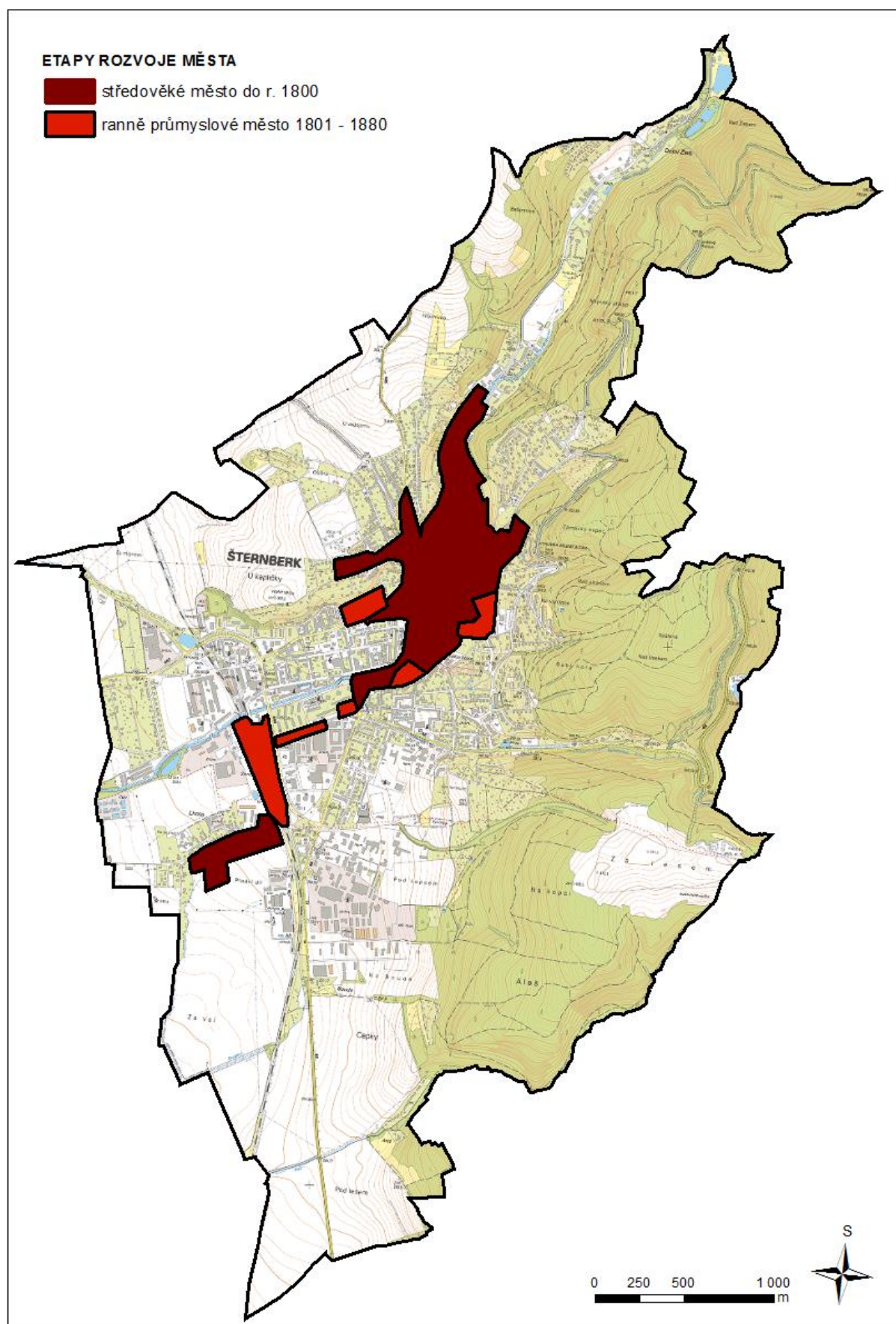
Zdroj: <https://www.czso.cz/csu/czso/casove-rady-zakladnich-ukazatelu-statistiky-prace-unor-2017>.

Příloha č. 4: Středověké město do r. 1800.



Zdroj: vlastní zpracování.

Příloha č. 5: Ranně průmyslové město 1801 – 1880.



Zdroj: vlastní zpracování.

ETAPY ROZVOJE MĚSTA

- středověké město do r. 1800
- ranně průmyslové město 1801 - 1880
- rozvinuté průmyslové město 1881 - 1948

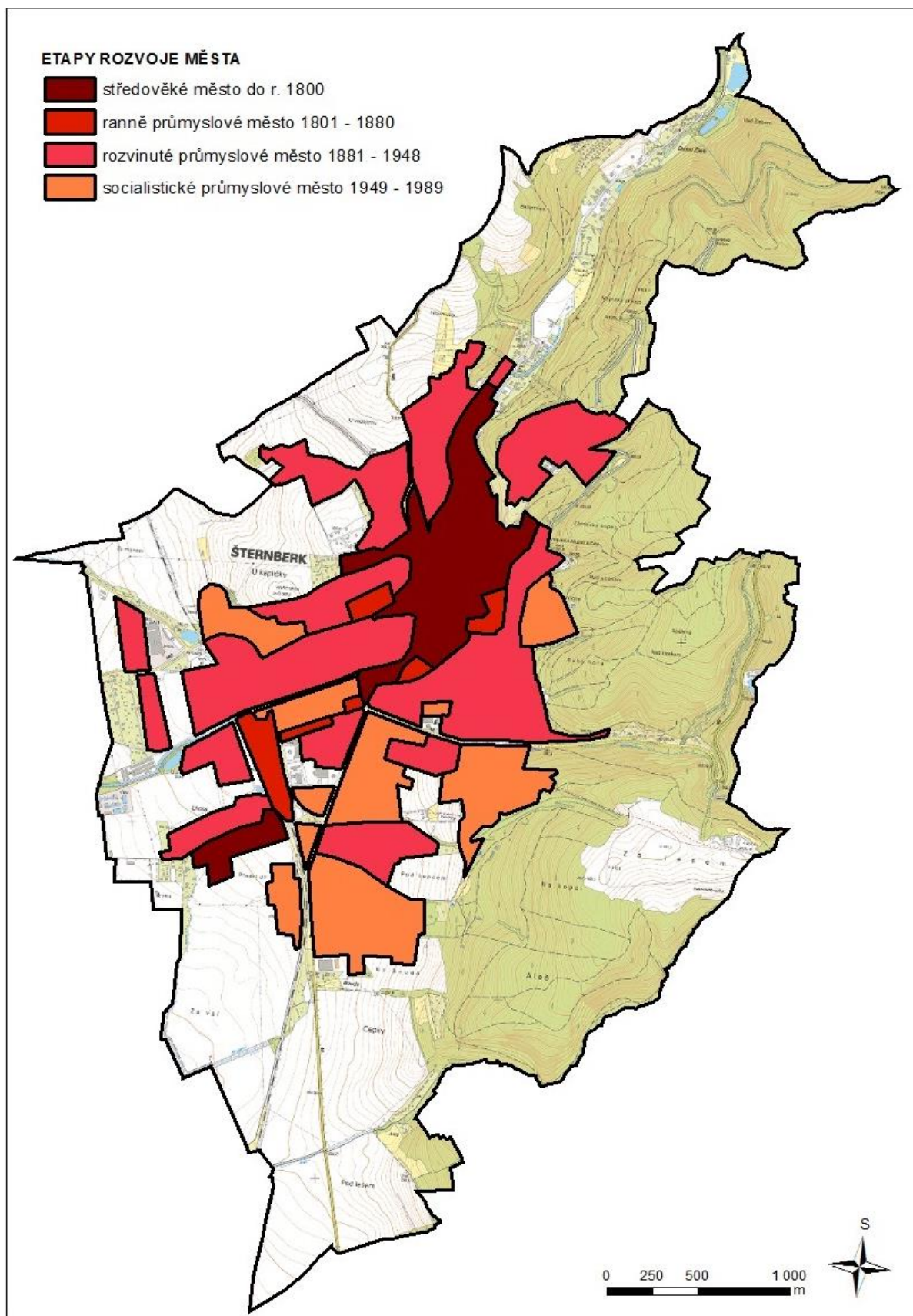
ŠTERNBERK
U kapličky

0 250 500 1000 m

S

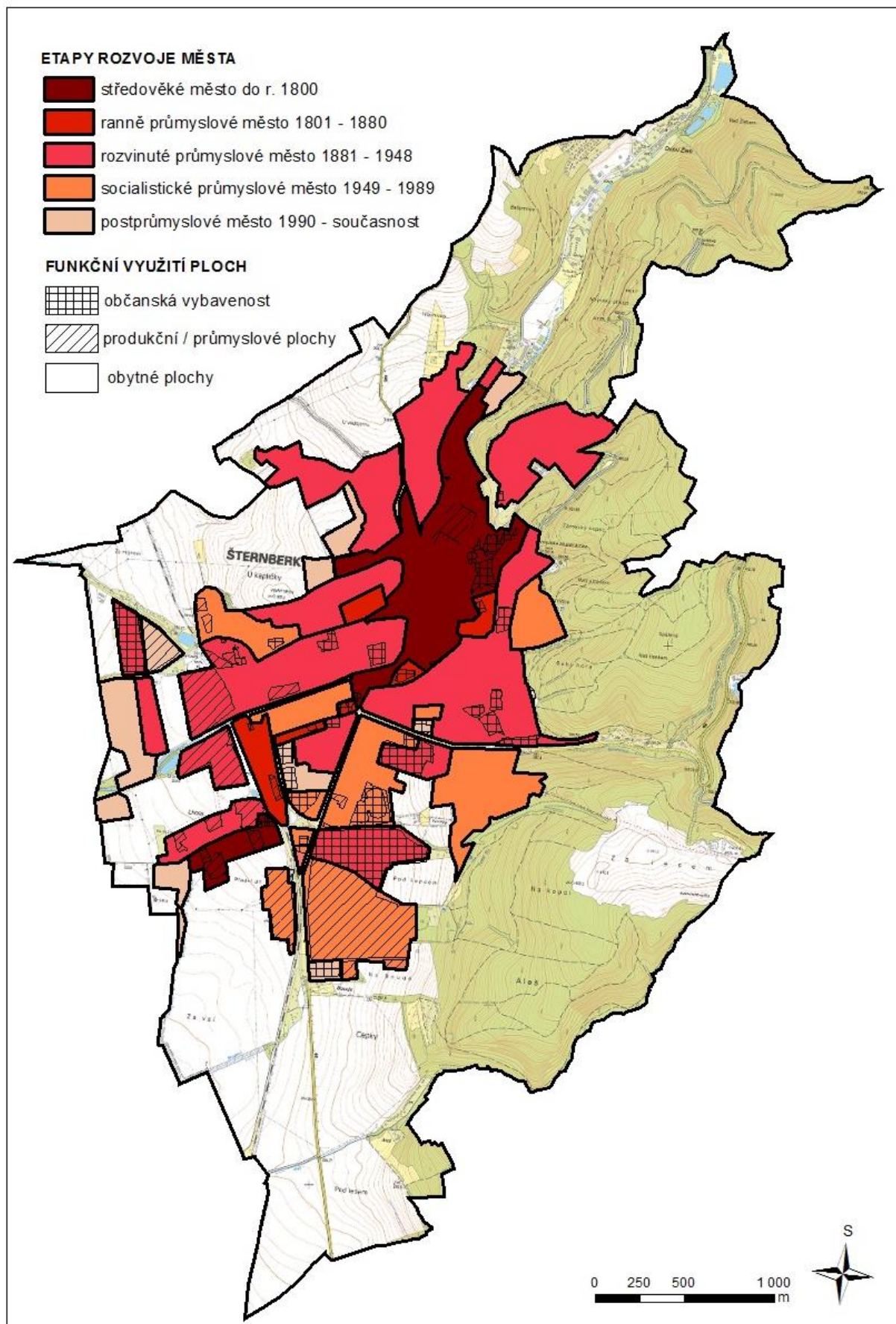
50

Príloha č. 7: Socialistické priemyslové mesto 1949 – 1989.



Zdroj: vlastní zpracování.

Příloha č. 8: Postprůmyslové město 1990 – současnost s funkčním využitím ploch.

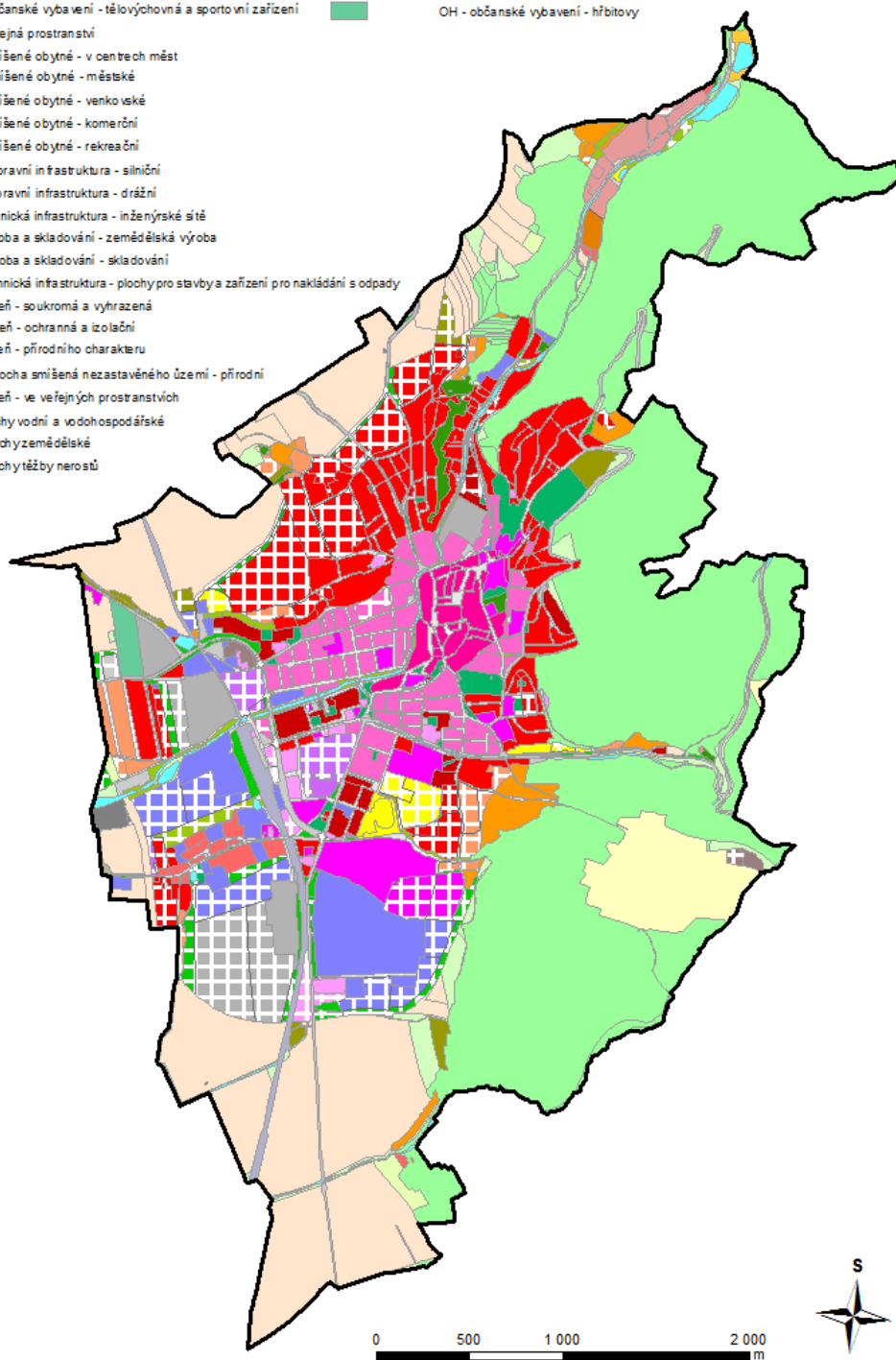


Zdroj: vlastní zpracování.

Příloha č. 9: Současné funkční využití ploch včetně návrhů do budoucna.

Funkční využití ploch

stav	návrh	stav	návrh
BH - bydlení v bytových domech	BI - bydlení v rodinných domech - městské a příměstské	BV - bydlení v rodinných domech - venkovské	RI - rekreace - plochy staveb pro rodinnou rekreaci
RZ - rekreace - zahradkové osady	OV - občanské vybavení - veřejná infrastruktura	OM - občanské vybavení - komerční zařízení malá a střední	OS - občanské vybavení - tělovýchovná a sportovní zařízení
PV - veřejná prostranství	SC - smíšené obytné - v centrech měst	SM - smíšené obytné - městské	SV - smíšené obytné - venkovské
SK - smíšené obytné - komerční	SR - smíšené obytné - rekreační	DS - dopravní infrastruktura - silniční	DZ - dopravní infrastruktura - drážní
TI - technická infrastruktura - inženýrské sítě	VZ - výroba a skladování - zemědělská výroba	VK - výroba a skladování - skladování	TO - technická infrastruktura - plochy pro stavby a zařízení pro nakládání s odpady
ZS - zeleň - soukromá a vyhrazená	ZO - zeleň - ochranná a izolační	ZP - zeleň - přírodního charakteru	NSp - plocha smíšená nezastavěného území - přírodní
ZV - zeleň - ve veřejných prostranstvích	W - plochy vodní a vodohospodářské	NZ - plochy zemědělské	NT - plochy těžby nerostů
NL - plocha lesní; NLx - plocha lesní se specifickým využitím	NS - plocha smíšená nezastavěného území - sportovní	NSz - plocha smíšená nezastavěného území - zemědělská	VD - výroba a skladování - drobná a řemeslná výroba
VL - výroba a skladování - lehký průmysl	RH - rekreace - plochy staveb pro hromadnou rekreaci	RN - rekreace - na plochách přírodního charakteru	OH - občanské vybavení - hřiškovy



Zdroj: Územní plán 2013 a vlastní zpracování.

Příloha č. 10: Fotografie vybraných částí města Šternberka

Obrázek 23 Shromáždění na Hlavním náměstí 1918



Zdroj: Koudelka, 2009

Obrázek 14 Shromáždění na Hlavním náměstí 2017



Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 45 ulice Bezručova 1953



Zdroj: Koudelka, 2009

Obrázek 36 ulice Bezručova současnost



Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 57 Horní náměstí okolo roku 1900



Zdroj: Koudelka, 2009

Obrázek 68 Horní náměstí současnost



Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 79 ulice Olomoucká 1940



Zdroj: Morav, 2016

Obrázek 20 ulice Olomoucká současnost



Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 21 kostel Zvěstování panny Marie okolo 1900



Zdroj: www.sternberk.eu

Obrázek 22 kostel Zvěstování panny Marie současnost



Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 23 Hrad Šternberk okolo roku 1900



Zdroj: www.sternberk.eu

Obrázek 24 Hrad Šternberk současnost



Zdroj: vlastní zpracování